

**ONDERZOEKEN FLORA EN FAUNA
IN HET EINDTRAJECT VAN DE
ECOLOGISCHE WANTIJZONE,
IN HET BIJZONDER VAN
HET WANTIJPARK**

Een uitgave van Stichting Het Wantij,
Plein '40 – '45 53, 3313 CV Dordrecht, tel.: 078 6146124,
Postbank: 1184050, hetwantij@hotmail.com, www.hetwantij.com

Stichting Het Wantij

Onderzoeken flora en fauna in het eindtraject van de ecologische Wantijzone, in het bijzonder van het Wantijpark

foto voorpagina: **Jacques van der Neut** **Hoog water**

Copyright, Stichting Het Wantij, Dordrecht, februari 2007 (1^e druk)
maart 2007, 2^e herziene druk

Dit rapport is tot stand gekomen door de inzet en samenwerking van professionele onderzoekers en natuurvrienden. Hun onderzoeken in het Wantijpark en de ecologische Wantijzone tonen aan dat de reeds bekende rijkdom aan natuurwaarden in deze gebieden van een nog omvangrijker diversiteit blijkt te zijn. Behoud en bescherming van deze unieke gebieden – en derhalve: verbod van aantasting – behoren als vanzelfsprekend te worden erkend.

Met dank aan: Arno Boesveld, Theo Muusse, Jacques van der Neut, Cor Goosen, Heiltje van der Ploeg, expertise, veldwerk, foto's, advies, lay-out, Betty Ackermann, eindredactie.

Adres: Stichting Het Wantij, Plein 1940-1945 nr 53, 3313 CV Dordrecht, 078 6146124

Inhoudsopgave:

Inleiding	5
Natuurwaarden van het Wantijpark	7
Wantijpark een uniek stadspark in Nederland	7
Het Wantij en de Vlij	8
Typische getijden flora en fauna	8
Leefgebied flora en fauna onder druk	8
Onderzoeken en Inventarisaties soorten	11
Korte samenvatting onderzoeken en inventarisaties	11
Zoogdieren:	12
Waarnemingen Bever en Beversporen in het Wantijpark	12
Inleiding	12
Beschrijving Bever	13
Leefgebied Bever onder druk	13
Methode onderzoek	14
Resultaten onderzoek	15
Andere onderzoeken naar Bever	17
Conclusie en discussie	18
Data waarnemingen Beveronderzoek	19
Kaarten met Beverwaarnemingen Wantijpark	20
Vleermuizen	21
Inleiding	21
Vastgestelde soorten	21
Mogelijk voorkomende soorten	22
Ecologische Wantijroute van belang als migratieroute	22
Vernietiging leef- en fourageergebied en migratieroutes	23
Samenhangend belang van alle omliggende gebieden	23
Wetgeving i.v.m. Vleermuizen	24
Muizenonderzoek buitendijkse delen Wantijpark	25
Inleiding	25
Noordse woelmuis	25
Waterspitsmuis	26
Methode onderzoek	26
Beschrijving biotoop	27
Resultaten onderzoek	28
Aardmuis en Woelmuis	29
Conclusie en discussie	29
Vergelijking met onderzoekgegevens VZZ	30
Overige zoogdieren	31
Vogels Wantijpark	32
Inleiding	32
Zonneheuvel	32
Resultaten	33
Inventarisatie	34
Lijst Broedvogels	35
Lijst Wintergasten	36
Vissen	39

Inleiding	39
Commentaar op onderzoeken	40
Insecten	41
Libellen Wantijpark en Jeugddorp	41
Soortlijst tellingen Jeugddorp, het Wantij en Wantijpark	42
Rivierrombout in de getijdenrivieren het Wantij en de Vlij	43
Inleiding	43
Vernietiging Maturatiebiotoop Rivierrombout	43
Methode onderzoek	44
Resultaat onderzoek	45
Conclusie en discussie	45
Overige insecten	46
Land- en Waterslakken	47
Inleiding	47
Resultaten onderzoek	47
Soortlijsten Land- en Waterslakken	48
Conclusie en discussie	50
Planten in Wantijpark en rond de oevers van het Wantij en de Vlij	51
Inleiding	51
Beschermd Flora	51
Spindotter	52
Beschrijving soort	52
Leefgebied Spindotter onder druk	52
Eerder onderzoek	53
Methode onderzoek	53
Resultaten onderzoek	54
Conclusie en discussie	54
Mossen	56
Bomen in het Wantijpark	56

Inleiding

In dit rapport presenteert het bestuur van de Stichting Het Wantij de resultaten van onderzoek naar natuurwaarden in het Wantijpark (in relatie met) de omliggende gebieden. Deze gebieden zijn: Het eindtraject van het Wantij met z'n oevers, Jeugddorp en Stadswerven. De beschrijving in dit rapport van het gebied en de flora en fauna toont de verrassende rijkdom aan soorten en diversiteit aan biotopen. Met name het Wantijpark herbergt zeer vele soorten Vogels, Libellen, Vlinders, Muizen, Vleermuizen, natuurlijk de Bever en vele soorten Slakken, Planten, Mossen en Vissen.

Meerdere deskundigen hebben voor de Stichting onderzoek gedaan en onderzoeksgegevens aangeleverd. Ook zijn gegevens gebruikt van het Sovon en de VZZ. Voor een ander deel worden de gegevens gebruikt van onderzoeken die in opdracht van de gemeente Dordrecht werden uitgevoerd. Helaas moesten deze laatst genoemde onderzoeken kritisch tegen het licht worden gehouden.

Het onderzoek is nog lang niet uitputtend, voor veel soorten nog maar een begin, maar hopelijk vormt het de aanzet tot het doordringen van het besef bij de politiek verantwoordelijken, dat de ecologische ontmanteling en isolatie van het park een halt toegeroepen moet worden.

Vooraf de toename van de recreatiedruk op dit gebied als gevolg van alle plannen van de gemeente die al in uitvoering zijn en die men, koste wat kost nog wil realiseren, baart zorgen. Natuurwaarden in het park worden bedreigd door zowel aantastingen in het park zelf, als door aantastingen van belangrijke ecologische verbindingen naar het park. De Stichting Het Wantij, die zich blijft verzetten tegen deze afbraak heeft zich gewend tot de rechter, het Ministerie van LNV. Het gevolg daarvan was, en mede vanwege de publieke opinie ten gunste van de Stichting Het Wantij, dat de gemeente werd gedwongen enig onderzoek te laten uitvoeren. Helaas meestal met als doel aan te tonen dat er nauwelijks bijzondere natuurwaarden zouden zijn. Zeker onderzoeken waaruit bleek dat er strikt beschermde soorten in het park aanwezig of te verwachten waren, werden angstvallig achtergehouden. Ook is duidelijk dat onderzoeken zijn beïnvloed. Als de plannen maar door kunnen gaan!

In principe verzet het Stichtingsbestuur zich niet tegen (woning)bouwactiviteiten of andere infrastructuur, zolang er rekening wordt gehouden met natuurwaarden en wetten worden gerespecteerd.

In de communicatie met de burger is het gewenst dat het gemeentebestuur zich integer opstelt, helaas heeft het daaraan aantoonbaar ontbroken.

Wel verzet het bestuur zich tegen het aanleggen van een brug in dit belangrijke natuurgebied waarmee het Wantijpark wordt ontsloten en de recreatiedruk onnodig groot zal worden. Daarmee wordt de waarde van dit gebied, ook voor de recreant, sterk geminimaliseerd. Met verwijzing naar de sociale- en verkeersveiligheid is voorspelbaar dat een verdere afbraak van het park zal volgen. Voor het creëren van (schijn)veiligheid zijn al heel wat bomen en struiken gesneuveld. Daar zijn genoeg voorbeelden van voorhanden. Tot nu toe ontbreekt een gevolgenanalyse en een serieuze afweging van belangen. Over de alternatieven die de Stichting en anderen naar voren hebben gebracht blijkt geen communicatie mogelijk te zijn.

Het bestuur van de Stichting Het Wantij bepleit een beschermde Natura 2000 status voor de hele Wantijzone, inclusief het Wantijpark. Het is *“Vijf Voor Twaalf”*. In juli 2006 heeft de Stichting die beschermde status aangevraagd bij het Ministerie van LNV. (zie ook het rapport van de Stichting: Wantijzone met Wantijpark, een gebied waard om te beschermen, augustus 2006)

Een gedeelte van het Wantij als deel van de Sliedrechtse Biesbosch is vanaf de Ottersluis tot de Sionpolder beschermd in het kader van Natura 2000. In het vervolgtraject werden de natuurlijke waarden van de oevers door gemeentelijke plannen regelmatig bedreigd. Ten westen van de rondweg N3, het eindtraject van het Wantij, worden de natuurlijke waarden het meest acuut bedreigd en is zelfs een 400 meter lange griendoever volledig ontmanteld.

Het Wantijpark is zo bijzonder omdat hier twee ecologische zones vanuit de Biesbosch samenkomen: een “natte” zone via het Wantij; de ecologische Wantijzone en een “droge” zone over land: de Dordtwijkzone (zie kaart “vleermuisroutes”).

Tot voor kort was hier, ondanks de ligging binnen de bebouwde kom, dichtbij het centrum, een waar stiltegebied, nog zonder verlichting, met hoge natuurwaarden. Dat is deels te danken aan het feit dat het hier gaat om een waterwingebied waar intensieve bebouwing niet mogelijk is.

De druk van oprukkende bebouwing in de directe omgeving neemt echter toe en de rest van de natuurwaarden wordt opgeofferd aan intensieve recreatie. De aanleg van bruggen tussen, nu nog, betrekkelijk rustig gelegen gedeelten zoals het Wantijpark en het bosgebied van Jeugddorp betekent een definitieve ontmanteling van dit gebied.

De afbraak die al heeft plaatsgevonden en de bestaande bedreiging van natuurlijke oevers vormen een barrière voor diersoorten die vanuit de Sliedrechtse Biesbosch willen migreren naar benedenstroomse gebieden zoals de Oude Maas. De Oude Maas is ook als Natura 2000 gebied aangewezen. De behoefte aan migratie van soorten vanuit de Sliedrechtse Biesbosch is de laatste jaren sterk toegenomen.

Het zal duidelijk zijn dat, zeker in dit gebied, ecologisch gezien, vernietigingen op de ene plaats grote invloed hebben op vernielingen elders. Dat is hier vooral het geval omdat het hele gebied onderdeel uitmaakt van twee belangrijke ecologische zones: de Wantijzone en de Dordtwijkzone. Het geval wil dat de gemeente de brug juist midden in dit kwetsbare gebied wil bouwen. Bovendien op de meest kwetsbare plek die maar mogelijk is, precies in de monding van de Vlij, toegang tot de nog resterende natuurlijke oevers in het eindtraject van de ecologische Wantijzone.

Daarnaast kan het niet zo zijn dat deze ecologische zones zomaar ten westen van de N3 ontmanteld worden en dus hier eindigen. De dieren die gebruik maken van deze routes komen daardoor in onverantwoord grote problemen, een bordje : “Tot hier en niet verder” wordt niet begrepen...

Juist met wat nog resteert moet zeer zorgvuldig worden omgegaan.

In feite moet juist uitbreiding en herstel plaats vinden van deze ecologische routes.

Met name de aansluiting op verder stroomafwaarts gelegen ecologische gebieden moet versterkt worden. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de aansluiting op het Natura 2000 gebied van de Oude Maas.

Als een van de vele voorbeelden werd onlangs een Ree waargenomen aan de oever van het Wantij, juist ten oosten van de N3. In de huidige situatie is dit dier bijna kansloos als deze grens wordt overschreden: hij vindt bijna geen beschermde plaatsen meer in het eindtraject.

In deze ecologische zones is de samenhang tussen gebeurtenissen dus groot.

Natuurwaarden van het Wantijpark

Het Wantijpark een uniek stadspark in Nederland

Het Wantijpark neemt een uitzonderlijke positie in binnen de Nederlandse stadsparken. Deze bijzondere positie heeft het park vooral te danken aan het feit dat buitendijkse delen van het park onder invloed staan van getijdenbewegingen.

Deze buitendijkse delen komen bij normale getijdenbewegingen twee maal per etmaal grotendeels onder water te staan. De typische getidennatuur is juist hier zo goed vertegenwoordigd omdat de gemiddelde getijdenslag zo groot is: ongeveer 75 cm. Dit is het gevolg van de directe verbinding met de Noordzee via Noord, Nieuwe Maas en Nieuwe Waterweg. De getijdenslag is veel groter dan die bijvoorbeeld in de Brabantse Biesbosch en Dordtse Biesbosch. Door de aanleg van de Haringvlietdam is daar een restij van slechts 30 cm.

Een andere bijzonderheid is dat dit stadspark via het Wantij en de oevers van het Wantij een ecologische verbinding heeft met de Biesbosch en over land via de ecologische Dordwijkzone.

Het park vormt èn het eindtraject èn begintraject voor migrerende planten en dieren. Vanuit het belangrijke brongebied voor flora en fauna, de Sliedrechtse Biesbosch, verplaatsen planten en dieren zich via de fraaie en brede Wantijoevers en het Wantijpark naar benedenstroomse natuurgebieden zoals de Sofiapolder, de grienden bij Ridderkerk, Stormpolder en Kleine Zaag, Rhoonse en Carnisse grienden. Andersom trekken dieren en planten die benedenstrooms voorkomen via het Wantijpark naar de Biesbosch.

Het Wantijpark wordt vrijwel geheel omgeven door water:

Aan de noordzijde door het Wantij en aan de zuid- en oostzijde door De Vlij. Aan de westzijde ligt het Wantijplantsoen, de Eerste en Tweede Jachthaven en het Wantijbad. Dankzij de bijzondere ligging, de getijdenwerking en de ecologische verbinding met de Biesbosch hebben zich in het park, voor ons land maar ook voor Europa, belangrijke natuurwaarden ontwikkeld.

Zo zijn de buitendijkse delen het territorium van de Bever, een soort van de habitatrichtlijn die internationale bescherming geniet. Twee andere zoogdieren waarvoor de buitendijkse gorzen als leefgebied, refugium en/of stepping-stone (kan) dienen, zijn de Noordse woelmuis en de Waterspitsmuis. De Noordse woelmuis is eveneens een soort van de habitat richtlijn. De Waterspitsmuis is een zeldzame soort en wordt genoemd in tabel 3 van de Flora- en Faunawet. De route via het Wantijpark is het meest geschikt, daar de route via de Beneden Merwede vanaf de fabriek van Dupont over een lang traject ongeschikt is.

Zowel de buiten- als binnendijkse delen van het park zijn van groot belang voor Vleermuizen. Het park is voor ecologen een oud bos, met grote potentie voor verschillende soorten Vleermuizen. De bomen langs de oevers zijn van belang als geleidingsroutes voor Vleermuizen.

Vanwege de monumentale oude bomen voelt ook de Bosuil zich hier thuis. Elke nacht hoort men tot ver in de omtrek het roepen van het mannetje en het sinistere antwoord van het vrouwtje.

Veel vogels zijn te vinden In de buitendijkse delen, zo komen hier ondermeer de IJsvogel en de Kleine karekiet voor. Elk jaar laat ook de Blauwborst hier zijn territoriumzang horen. Ook typische riviersoorten als Rivierrombout (een bijzondere libellensoort) en Oeverloofslak zijn hier aangetroffen.

De oever van het Wantijpark langs het Wantij, is in het begintraject van het Wantij, de enige geleidelijk oplopende natuurlijke oever, en is van belang voor soorten zoals de Vlakke zwanenmossel, de larven van de Rivierrombout. Deze oever doet dienst als kraamkamer voor vissoorten.

(Zie verder in dit rapport de beschrijving van de verschillende soorten flora en fauna)

Het Wantij en de Vlij

(Zie hierover ook ons rapport over de ecologische Wantijzone: 'Wantijzone met Wantijpark', augustus 2006)

Het Wantij is een ca. 7.5 km lange slingerende getijdenrivier die een verbinding vormt tussen de Beneden Merwede in Dordrecht en de Sliedrechtse Biesbosch. De Sliedrechtse Biesbosch vormt een onderdeel van het Nationaal park De Biesbosch dat een Wetlandstatus heeft en aangewezen wordt als Natura 2000 gebied. Deze fraaie rivier wordt over een lengte van 6 km omzoomd door waardevolle getijdennatuur. Zeldzame, bijzondere en beschermde planten en dieren kunnen zich vanuit de Biesbosch, die dienst doet als brongebied, verplaatsen via Wantijoevers en het Wantijpark naar benedenstroomse natuurgebieden.

De Vlij is een ca 2 km lang riviertje dat langs de oost- en zuidzijde van het Wantijpark loopt. Ze loopt dood bij de Oranjelaan. De Vlij staat in directe verbinding met het Wantij. Ook hier komen zeldzame, bijzondere en beschermde planten en dieren voor.

Typische getijden flora en fauna

Op de buitendijkse gorzen en wilgenbosjes komen typische getijdenflora en fauna voor.

Zoals het zeldzame Getijdenslakje, Bittere veldkers en Spindotter. Voor hun voortbestaan zijn ze afhankelijk van vrij grote getijdenschommelingen.

Na het afsluiten van het Haringvliet en daarmee het wegvallen van het grote getijdenverschil voor grote delen van het benedenrivierengebied zijn ze sterk achteruitgegaan. Van de vroeger zo grote populaties in deze gebieden is maar weinig meer over.

Er komen alleen nog vitale populaties voor in het enige gebied met grote getijdenschommelingen, langs de Nieuwe- en Oude Maas, de Noord, het Wantij en de Sliedrechtse Biesbosch. Vanwege het vrijwel ontbreken van deze soorten in andere Europese landen dragen de Nederlandse autoriteiten een grote verantwoordelijkheid.

Leefgebied flora en fauna onder druk

Momenteel staat het benedenstroomse traject van de ecologische Wantijzone sterk onder druk, doordat op meerdere plaatsen leef-, foerageer- en migratiegebieden van de Bever, Vleermuizen en Muizen, waaronder mogelijk van de Noordse woelmuis en Waterspitsmuis vernietigd zijn. Daarmee zijn ook de oriëntatiepunten voor de aanvliegroutes van Vogels maar nog belangrijker voor Vleermuizen verdwenen. Ook een belangrijk maturatiebiotoop voor de Rivierrombout is verdwenen alsmede de groeiplaats voor de Spindotter. Hier volgt een globale beschrijving van de aangetaste gebieden:

- Noordoever Vlij, aan de zuidzijde Wantijpark

Aan de noordzijde van de Vlij zijn over vrijwel de gehele lengte van de oever ca honderd aan het water groeiende (struik)wilgen illegaal gekapt. Vele stammen en takken zijn hier op Spindotterpopulaties gedumpt. De groei van vele Spindotterplanten wordt door de grote hoeveelheid stammen belemmerd. Het is de enige locatie in het Wantijpark waar de soort frequent voorkwam. Deze vriendachtige oever bood vanwege zijn gunstige lage ligging, een karakteristieke biotoop voor de Spindotter, maar ook de Bever vond er rust en bescherming, en bovendien een geschikte plek voor voortplanting (burchtbouw). Getuige (oude) graafsporen in de vorm van de vele gangen aan deze oever en de vele knaagsporen die op het dode hout werden aangetroffen mag geconcludeerd worden dat er meerdere Bevers leefden. De beste beverbiootop in het Wantijpark is daarmee enorm gemarginaliseerd. De over het water hangende takken vormden prima visposten van de IJsvogel en de tamelijk oude, dikke wilgen een schuilplaats voor Vleermuizen en Bosuil. Aan de tegenoverliggende zuidoever van de Vlij worden momenteel huizen gebouwd en men wil een brug aanleggen midden in deze oever.

- Zonneheuvel en oever Vlij (planlocatie fietsbrug en fietspad)

Hier werden, nadat het bezwaar van Stichting Het Wantij tegen de kap van de bomen was afgewezen door de Gemeente 50 bomen en vele struiken gekapt na een zeer dubieus onderzoek door Bureau Waardenburg waarmee een ontheffingsaanvraag in het kader van de Flora- en faunawet werd ontlopen. Deze kap vond plaats in het kader van de geplande bouw van een fietsbrug over de Vlij vanaf de Wantijdijk naar het Wantijpark.

Tijdens een uitgebreide broedvogelinventarisatie in 1990 voor de Broedvogelatlas Eiland van Dordrecht werden op de Zonneheuvel holenbroeders als Grote bonte specht, Grauwe vliegenvanger, Geknaagde roodstaart en Holenduif waargenomen. In 2005 zijn hier ook Boomklever, Bosuil, Groene specht en Wielewaal waargenomen.

De Noordse goudvink overwinterde in de vele struiken en bomen.

De Wielewaal broedde hier in de bessendragende struiken.

Deze locatie was belangrijk als aanvliegroute voor vele vogels vanaf het Wantij.

Voor meerdere vleermuissoorten was dit een aantrekkelijk en bijzonder jachtgebied. Zeer waarschijnlijk waren de oude bomen met holten een gewilde schuilplaats voor een aantal vleermuissoorten. De toppen van de bomen deden dienst als foerageergebied evenals het aan de Zonneheuvel grenzende water van de Vlij en het Wantij.

De bomen vormden een belangrijke mogelijkheid voor migratie langs de Vlij.

- Noordoever Wantij aan de Staart: Vernietiging belangrijke ecologische verbinding naar het Wantijpark

Eind 2005 is de noordoever van het Wantij vanaf de Wantijbrug langs de Beekmanstraat (Staart) vrijwel geheel boom- en struikvrij gemaakt. De kruidenvegetatie is vervolgens geklepeld en er is een flinke laag aarde aangebracht en geëgaliseerd.

Deze oever was een onmisbaar eindtraject voor migrerende dieren vanuit het brongebied de Biesbosch naar het Wantijpark. Deze belangrijke migratieroute voor flora en fauna is nu over een lengte van ca **400** meter onderbroken.

De brede oever bestond vooral uit moerassige natuur, met in diverse stadia verkerende getijdenvegetaties. Zo groeide hier vegetatie die tot de Wilgenvloedstruwelen en -bossen behoren en daarnaast ook (getijde)rietruigten en bramenstruwelen. Kenmerkende soorten die hier groeiden zijn onder meer Bittere veldkers, Moeraskruiskruid, Witte waterkers en natuurlijk Spindotter en Wespenorchis.

Het betrof waardevolle, bijzondere getijdennatuur! Extra waardevol omdat er tientallen jaren niet of nauwelijks onderhoud plaatsvond. Voor vele vogels en zoogdiersoorten was het een belangrijk leefgebied. De overhangende struikwilgen boden de Bever onder meer dekking tijdens migratie, en diende als voedsel- en leefgebied.

De ruige oevers boden de Rivierrombout een uitstekende maturatiebiotoop en jachtgebied.

Ook werd de IJsvogel hier regelmatig waargenomen.

Het was naast leef- en jachtgebied ook een belangrijke migratieroute voor de vleermuis. Het gaat dan om de route vanaf de Biesbosch naar het Wantijpark en terug en vanaf de oude binnenstad naar de Biesbosch en terug

Tevens bood deze oever een leefgebied voor muizen en de mogelijkheid te migreren naar het Wantijpark. Dit geldt dus ook voor de Noordse woelmuis en de Waterspitsmuis.

- Jeugddorp (wordt nog uitgebreid)

Dit bosgebied is door de Gemeente in 2006 flink aangepakt. Tientallen grote oude bomen werden nota bene in het broedseizoen gekapt, bosschages gedeeltelijk verwijderd. De overgebleven bosschages werden wel een meter teruggezet. Dit alles zonder enig gedocumenteerd onderzoek naar aanwezige diersoorten. Daarmee werd volgens het Ministerie zeer waarschijnlijk de Zorgplicht overtreden. Ook blijkt uit niets dat onderzoek is gedaan naar de functie van deze bomen zoals bijvoorbeeld voor migratie van Vleermuizen.

- Stadswerven (wordt nog uitgebreid)

Ook in dit gebied, na de Prins Hendrikbrug, het laatste deel van het eindtraject van het Wantij, werd een waardevolle binnendijkse griend, omgeven door water, zonder (kap)-vergunning omgehakt. Hier was o.a. het leefgebied van een aantal vleermuissoorten vastgesteld. Ook dit gebiedje vormde een belangrijke schakel in de migratie van Binnenstad naar Wantijpark en Biesbosch.

Onderzoeken en inventarisaties soorten:

- Zoogdieren: Bever, Vleermuizen, Muizen en overige zoogdieren
- Vissen
- Vogels: broedvogels, jaarrond- en seizoensvogels
- Insecten: libellen (o.a. Rivierrombout)
- Slakken: land- en waterslakken
- Planten (o.a. Spindotter, Mossen)
- Bomen

Korte samenvatting onderzoeken en inventarisaties

Resultaten tot nu toe:

Bever, een of meerdere exemplaren, hebben hun foerageer- en leefgebied aan de oevers van het Wantijpark. Alles wijst erop dat er een dagleger, hol of uitgebreider gangenstelsel is waar de Bever verblijft. Er zijn vele sporen gevonden zoals knaag-, graaf-, geursporen, prenten en vele gegraven gangen waarvan enkele duiden op bewoning.

Vleermuizen, er zijn waarnemingen uit verschillende bronnen van vóór de vernietigingen in het hele gebied. Geconcludeerd mag worden dat minstens vier soorten Vleermuizen het park als jachtgebied gebruikten: Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Laatvlieger en Gewone grootoorvleermuis, van vier andere soorten wordt ingeschat dat ze hier heel goed kunnen voorkomen.

Muizen, er zijn zes verschillende soorten vastgesteld door onderzoekers van de Stichting Het Wantij. Dit betreft Bosmuis, Rosse woelmuis, Huisspitsmuis, Dwergmuis, Huisspitsmuis en Noordse Woelmuis. Deze laatste betrof één exemplaar en er is geen 100% zekerheid. Wel wordt door diverse deskundigen ingeschat dat deze soort hier heel goed kan voorkomen, dat geldt ook voor de Waterspitsmuis.

Vogels, er is en enorme rijkdom aan vogels in het Wantijpark. Door onderzoekers van de Stichting zijn rond de 50 broedvogels vastgesteld, waarvan een gedeelte broedt in de rietgorzen, een gedeelte in boomholten ,etc. Buiten het broedseizoen, dus niet broedend waargenomen, zijn ruim 75 vogelsoorten vastgesteld die hier jaarlijks langere tijd verblijven.

Vissen, er is nauwelijks onderzoek geweest, wel zijn hier minstens 15 soorten te verwachten, waarvan een aantal strikt beschermd is.

Libellen, hiervan zijn er 25 vastgesteld, waaronder de strikt beschermde Rivierrombout.

Slakken, in een voorlopig onderzoek werden 34 soorten landslakken en 21 soorten waterslakken aangetroffen waaronder diverse Rode-Lijstsoorten

Planten, uit onderzoek blijkt het voorkomen van de Spindotter op meerdere plaatsen. Er heeft geen serieuze inventarisatie plaatsgevonden naar planten, maar er is een grote diversiteit te verwachten. Van Mossen zijn tijdens een kort bezoek al zeven Rode-Lijstsoorten gevonden, nader onderzoek is nodig om meer inzicht te krijgen.

Onderzoeken zoogdieren

Beschreven worden:

- Bever
- Vleermuizen
- Muizen, met nadruk op Noordse woelmuis en Waterspitsmuis
- Andere zoogdieren

Waarnemingen Bever en Beversporen in het Wantijpark

Inleiding

Om een indruk te krijgen van het belang van het Wantijpark voor de Bever zijn vanaf juni 2006 t/m januari 2007 tijdens veldbezoeken waargenomen sporen genoteerd. Met het onderzoek is duidelijk geworden dat de functie van het Wantijpark voor de Bever belangrijker is dan de afgelopen tijd werd aangenomen. Vanwege de aanwezigheid van minimaal vijf geurmarkeerplaatsen is vast komen te staan dat het park tot het territorium van één, mogelijk meerdere Bevers behoort. De dagelijkse vondsten van verse en nieuwe knaagsporen in december 2006 en januari 2007 duiden erop dat de Bever in deze periode dagelijks in het park aanwezig is en daar dus permanent verblijft. Concentraties van knaagsporen van diverse data op een aantal bomen bevestigen deze bevindingen.

Ook ondanks vele vernietigingen aan de noordoever van de Vlij blijft het park een belangrijk foerageergebied voor de Bever.

Getuige de grote hoeveelheid oude sporen in de vorm van knaag- en graafsporen aan de noordoever van de Vlij, mag worden geconcludeerd dat de Bever, vóór de grootschalige kap, die ergens tussen eind 2004 en begin 2006 heeft plaatsgevonden, in en om het Wantijpark verbleef. Veel duidt erop dat er in deze periode sprake is geweest van permanente bewoning door meerdere Bevers. De informatie van iemand die jarenlang in de zomermaanden met zijn boot aan de zuidoever van de Vlij lag, bevestigt deze veronderstelling. Deze "bootbewoner" zag in de zomermaanden, dagelijks, op vaste tijdstippen, de Bever zwemmen in de Vlij.

Het Wantijpark behoort nog steeds tot het territorium, leef- en foerageergebied van de Bever. Het Wantijpark met zijn natuurlijke oevers is het belangrijkste foerageergebied in het benedenstroomse deel van de ecologische Wantijzone. De noordoever van de Vlij vormde vanwege de rust, dekking, natuurlijke oevers en de aanwezigheid van wilgenvloedbos en -struweel de beste biotoop in het park. Helaas is deze biotoop door illegale kap enorm gemarginaliseerd. In de migratieroute naar het benedenrivierengebied is het Wantijpark een belangrijke biotoop. Hoe belangrijk het Wantijpark in deze route is, blijkt wel uit het gegeven dat er in de grienden van Rhoon en bij Ridderkerk nu Bevers voorkomen. Het is vrijwel zeker dat zij via deze buitengewoon geschikte migratieroute, de ecologische Wantijroute, en het Wantijpark naar deze gebieden gemigreerd zijn. Tijdens de migratie vormt het Wantijpark een belangrijk leef-, rust- en overstapgebied voor de soort.

De gemeente Dordrecht wekt nu de indruk dat ze van alles doet om de verstoring van de foerageerfunctie tijdens de bouw van de brug te voorkomen, terwijl ze in het eindtraject van de ecologische Wantijzone heel veel geschikt foerageer-, migratie- en leefgebied vernietigd heeft. Met als gevolg dat het park steeds meer geïsoleerd is geraakt en nog verder dreigt te raken.

Door Dienst Regelingen van het Ministerie is hiertegen nog steeds niet opgetreden. Het belang van dit gebied voor de Bever is kennelijk nog niet duidelijk, vandaar dit onderzoek.

Beschrijving Bever

De Bever is met een maximale lengte van 120 centimeter het grootste knaagdier van Europa. De soort kwam vroeger talrijk in het waterrijke Nederland voor. Door intensieve bejaging voor de bonthandel is de soort in de 19^e eeuw uit Nederland verdwenen. De Bever kon zich het langst handhaven nabij de Biesbosch en langs de IJssel.

De laatste vangsten dateren uit ca. 1819 (een geschoten exemplaar bij Gorinchem) en 1826 (een doodgeslagen exemplaar bij Zalk).

Vanaf de jaren zestig kwam de discussie op gang om Bevers uit te zetten. In 1988 werd de knoop doorgehakt en werd besloten de Bever te herintroduceren.

In de jaren tachtig en negentig werden in totaal 42 beverfamilies afkomstig uit de Elbe in de Biesbosch uitgezet. Aanvankelijk zag het er naar uit dat de herintroductie een mislukking zou worden, omdat binnen een paar jaar twaalf dieren stierven aan onder meer infectieziekten.

Nadien is het goed gegaan met de Bever. Waarschijnlijk heeft dit te maken met het verbeteren van de waterkwaliteit en het daarmee gepaard gaande ecologische herstel van de grote rivieren.

Momenteel leven er ca 150 Bevers in de Biesbosch. De soort heeft zich vanuit de Biesbosch uit weten te breiden naar onder meer de Noord, de Oude Maas en het Hollands Diep.

Exemplaren die langs de Noord en Oude Maas worden aangetroffen zijn zeer waarschijnlijk vanuit de Sliedrechtse Biesbosch via de ecologische Wantijoevers afgezakt naar deze gebieden. In de Sliedrechtse Biesbosch leven momenteel minstens 40 Bevers. Langs het Wantij, buiten het nationaal park de Biesbosch, bevinden zich twee à drie burchten.

Leefgebied Bever onder druk

Momenteel staat het benedenstroomse traject van de ecologische Wantijzone sterk onder druk, doordat op meerdere plaatsen leef-, foerageer- en migratiegebieden van de Bever vernietigd zijn.

Het betreft vernietigingen op de volgende locaties (zie kaart nr 0):

- Noordoever de Vlij / zuidzijde Wantijpark

Aan de Noordoever van de Vlij zijn langs de gehele oever over ongeveer 450 meter ca honderd aan het water groeiende wilgen illegaal gekapt. Direct tegenover deze griendachtige biotoop worden op het ogenblik huizen gebouwd voor "Plan Tij".

Tevens zal hier volgens de plannen een brug gerealiseerd worden als verbinding van Plan Tij met het Wantijpark. De bouwwerkzaamheden vinden plaats tot in het water!

Deze oever met griendachtige biotoop, bood vanwege zijn gunstige ligging, toegankelijkheid, natuurlijkheid, rust en dekking een prima leefgebied voor de Bever en was tevens geschikt voor voortplanting. De vele aan het water groeiende struiken en bomen met over en in het water hangende takken boden optimale foerageermogelijkheden.

In de Biesbosch eten Bevers namelijk vooral van boven het water hangende takken van aan oevers groeiende wilgen. Het beste foerageergebied in het eindtraject van de ecologische Wantijzone is door deze ingreep nagenoeg geheel verdwenen.

- Noordelijke Wantijoever op de Staart

Aan de overzijde van het park is over een afstand van ruim 400 meter al de vegetatie, inclusief aan het water groeiende bomen en struikwilgen, illegaal vernietigd. Rietruigte-vegetatie is geklepeld en afgedekt met een dikke laag grond, waardoor de oever tijdens hoogwater niet meer onder water komt te staan. De typische getijdenmoerasjes zijn hierdoor verdwenen. Deze vernietigde oever was een belangrijke ecologische schakel vanuit de Sliedrechtse Biesbosch naar De Vlij en het Wantijpark, maar ook met het verdere achterland. Door het ontbreken van voldoende dekking zijn de migratiemogelijkheden via het Wantij naar het Wantijpark en de benedenstroomse gebieden voor de Bever en andere dieren ernstig verstoord. Behalve het verlies aan dekking is hier ook foerageer-, rust- en leefgebied verdwenen.

- Oever monding de Vlij, Wantijpark

Op de planlocatie voor de geplande fietsbrug, bij de zogeheten Zonneheuvel, aan de monding van de Vlij, langs de oever van het park, zijn over een traject van ca 50 meter al de aan het water groeiende bomen en struiken gekapt. Hoewel deze kap van beperkte omvang is, is hiermee in zeer korte tijd op drie plaatsen in het eindtraject van de ecologische Wantijzone geschikte biotoop vernietigd. Welke versturende invloeden de geplande fietsbrug en afmeerplaatsen voor boten precies zullen hebben is nog onduidelijk. Dát ze een versturende invloed zullen hebben is echter wel duidelijk.

De fysieke verstoring, juist in de monding van de Vlij, de toegang tot de daarachterliggende oevers van de Vlij is zeer ongelukkig en ook onnodig. De indirecte gevolgen in de vorm van toenemende recreatiedruk baren zorgen. Een gevolgenanalyse ontbreekt, Nut en Noodzaak is niet aangetoond. Bovendien heeft Stichting Het Wantij goede alternatieven voorgesteld.

Voor een overzicht gebieden van Waarnemingen, zie kaart 0 met :

- 1/ Gors, Noordoever Wantijpark
- 2/ Rietruigte, Oostoever Wantijpark
- 3/ Wilgenvloedbos / Griend, Zuidoever Wantijpark
- 4/ Eiland in de Vlij

Methode onderzoek

Om inzichten in de functie van het Wantijpark voor de Bever te krijgen is in de periode juni 2006 tot januari 2007 onderzoek naar de soort gedaan. Vanwege de heimelijke, voornamelijk nachtelijke leefwijze van de Bever richtte dit onderzoek zich vooral op het vinden van sporen. Daarnaast zijn een aantal malen zichtwaarnemingen verricht (spotten), om na te gaan waar de soort verblijft.

Voor het sporenonderzoek werden de oevers ca 20 maal geheel of gedeeltelijk geïnspecteerd. Deze inspecties vonden zowel plaats vanaf de wal, als vanaf het water vanuit een boot.

Bij het sporenonderzoek is onder meer gelet op:

-Geursporen.

Bij het markeren van een territorium maakt de Bever gebruik van zogenaamde geursporen. Vanuit anaalklieren wordt een enigszins naar lysol geurende stof op de bodem afgezet.

-Graafsporen.

Om op een veilige manier vanuit het water in foerageergebieden te komen, worden gangen gegraven. Aan de oever bevinden deze gangen zich vaak onder de waterspiegel en komen enkele tot meerdere meters vanaf de waterkant boven.

-Prenten.

Tijdens het foerageren op het land, blijven op plaatsen waar de bodem zacht is sporen achter. Dit kunnen zowel voetprenten, sleepsporen van de staart, als glijsporen zijn.

-Knaagsporen.

Vanaf het voorjaar tot de winter worden vooral kruiden gegeten. In de wintermaanden, als de bovengrondse delen van kruiden afgestorven zijn, eet de Bever voornamelijk bast van bomen. Met zijn beitelvormige tanden knaagt hij takken van de bomen om deze van de bast te ontdoen.

-Bewoningsporen.

Bewoningsporen van Bevers zijn in de regel aanwezig in de vorm van burchten en gangen. Overwintering vindt meestal plaats in een burcht, maar er kan ook overwintering in gangen plaatsvinden. Voor de voorplanting wordt wel steeds gebruik gemaakt van een burcht. Er zijn ook vele waarnemingen van Bevers in de Biesbosch die in de 'open lucht' een willekeurige rustplaats hebben. (informatie Jacques van der Neut, Staatsbosbeheer)

Resultaten onderzoek

-Geursporen (zie kaart)

In totaal werden verspreid langs de oevers op zes plaatsen geursporen waargenomen: vijf in het Wantijpark en één juist buiten het park.

Eén markeerplaats werd aangetroffen in het westelijke deel van de noordelijke Vlijoever bij een frequent aangeknaagde vrij dikke populier en een markeerplaats net buiten het park, op het 'eiland' nabij de Vlijbrug (bij de aangeknaagde boom).

Tevens is langs het oostelijk deel van de noordelijke Vlijoever een geurspoor waargenomen. Langs de oever aan de oostzijde van het park werd een markeerpunt langs het rietgors gevonden en een markeerpunt in het wilgenvloedbosje ten zuiden van het rietgors.

Aan de noordzijde van het park werd een geurmarkeerplaats aangetroffen in het gors, vlak bij de in het water hangende wilg, waarop zeer vele plaatsen knaagsporen zijn te vinden.

Op al deze plaatsen werden ook concentraties graaf- of knaagsporen aangetroffen.

De eerste geursporen werden gevonden op 17 juli 2006 en de laatste op 6 januari 2007. De aanwezigheid van geursporen geeft aan dat er sprake is van een territorium.

-Graafsporen (zie kaart)

Verspreid langs de oevers van de Vlij en het Wantij werden gangen van Bevers aangetroffen.

Het overgrote deel van deze gangen is niet van recente datum. Vooral langs de zuidoever van het park werden veel gangen gevonden. Het betreft overwegend oude tot zeer oude gangen. Ook langs het gors aan de oostzijde van het park werd een respectabel aantal gangen gevonden waarvan een vijftal van recente datum. In het gors bij de monding van de Vlij werden eveneens graafsporen gevonden.

-Knaagsporen (zie kaart)

Langs al de oevers van het Wantijpark werden knaagsporen aangetroffen. Opmerkelijk is de grote hoeveelheid oude knaagsporen.

In totaal gaat het om honderden afgeknaagde takken en takjes. Langs de noordoever van de Vlij werden vrij veel knaagsporen aangetroffen op takken die bij kapwerkzaamheden langs deze oever in het wilgenvloedbos gedumpt zijn. Met het tot aan de grond afzagen van bomen zijn ongetwijfeld heel veel knaagsporen verdwenen.

Concentraties van verse en oude knaagsporen werden aangetroffen:

- langs het oostelijk deel van de noordoever van het Wantijpark, aan het Wantij
- langs het westelijk deel van de noordoever van de Vlij,
- in de bocht van de Vlij in het zuidoostelijk deel van het park en
- op het eiland in het westen, het eindtraject van de Vlij.

Deze plekken worden, getuige de sporen van diverse data, duidelijk vaak bezocht.

Op het eiland werd in december een tot één meter hoogte ontschorste en vers aangeknaagde esdoorn gevonden. Aan de westzijde van de noordelijke Vlijoeever van het park tegenover de monding van de Vlijhaven werd begin januari 2007 een populier aangetroffen waarvan de voet bijna rondom tot ca 50 cm hoogte recent ontschorst was. Zowel aan de esdoorn op het eiland, alsook aan de populier is vele dagen achtereen geknaagd.

In de zomer werden tijdens vrijwel al de veldbezoeken verse knaagsporen aangetroffen. In de winterperiode werden vanaf 12 december 2006 tot en met 8 januari 2007 tijdens ieder bezoek dagelijks verse, knaagsporen aangetroffen. Hetgeen duidt op dagelijkse aanwezigheid van de Bever.

-Prenten (zie kaart)

Zowel langs de noordoever alsook langs de oostoever van het park werden zowel voetafdrukken als glijsporen aangetroffen. Een sleepspoor van de staart werd alleen langs de oostoever van het park aangetroffen samen met voetafdrukken in de modder tijdens zeer laag water. Op de plekken waar deze afdrukken zijn aangetroffen werden tevens geur- en graafsporen aangetroffen.

-Bewoningsporen (zie kaart)

In de onderzoeksperiode konden geen burchten in het Wantijpark aangetoond worden.

Verse gangen werden echter op diverse plaatsen aangetroffen. Met de beperkte hoeveelheid nachtbezoeken is niet vast komen te staan of het permanent bewoonde gangen betreft. Het aantonen van permanente bewoning van zulke gangen is overigens uiterst lastig omdat deze zich met gemiddeld hoogtij vaak onder water bevinden.

Door de Bever te vangen en te voorzien van een zender kan hierover uitsluitsel verkregen worden.

Getuige de aanwezigheid van diverse gangen langs de rietruigte en de zichtwaarneming september 2006 en van derden (zie verder) is het heel goed mogelijk dat zich hier een hol met slaapnest van de Bever bevindt, maar op z'n minst een dagleger in het riet.

Waarschijnlijker is, dat zich aan de noordoever van de Vlij een slaapnest bevindt. Schuin tegen over de Vlijhaven bevindt zich in een hoger liggend gedeelte waarop een populatie veelbloemige roos groeit, een groot hol dat in de oever doorloopt. Mogelijk verblijft de Bever hier 's nachts.

Aanvullend onderzoek is daarom wenselijk.

Getuige de grote hoeveelheid oude gangen in de griendachtige biotoop langs de noordoever van de Vlij, is duidelijk dat hier lange tijd permanent Bevers aanwezig zijn geweest.

-Zichtwaarnemingen (zie kaart)

Tijdens de twee dagen dat er 's nachts, op verschillende tijden, gespot is, is één maal een Bever waargenomen die uit de oever van het gors aan de oostzijde van het park kwam zwemmen.

Zichtwaarnemingen derden

Tijdens een beversporen inventarisatie, 6 januari 2007, had de onderzoeker een kort onderhoud met dhr X (naam bekend). Hij vertelde dat hij in de zomermaanden, bij het vallen van de avond, dagelijks de Bever zag. Dit was naar zijn herinnering al vele jaren het geval. Dhr X, lag in de zomermaanden van voorgaande jaren met zijn boot aan de zuidoever van de Vlij, ruim voor de bocht aan een afmeersteiger tegenover het Wantijpark. Hij herkende het dier aan zijn enorme omvang en aan zijn platte staart. De vele waarnemingen door dhr X van de Bever, juist op de plek waar zo vele oude graaf en knaagsporen te vinden zijn, kunnen daarom als betrouwbaar beschouwd worden.

Andere onderzoeken naar de Bever

Het Ministerie besloot op 18 juli 2006 dat de gemeente Dordrecht onafhankelijk onderzoek moest laten doen naar o.a. het voorkomen van de Bever.

Voor die tijd was het voorkomen van de Bever in dit gebied door onderzoeksbureau Waardenburg ernstig gebagatelliseerd en had de gemeente rapporten van het Natuur Wetenschappelijk Centrum Dordrecht (NWC) uit 2004 en 2005 geheim gehouden.

Hierna vonden twee onderzoeken plaats naar de Bever: Door Bureau BILAN en Bureau Mertens. Omdat de gemeente zeer snel wilde gaan bouwen was er slechts een zeer geringe tijd beschikbaar voor deze onderzoeken. Daar heeft de kwaliteit van de onderzoeken ten zeerste onder geleden.

Hieronder een korte bespreking van alle genoemde onderzoeken, in zoverre dat de Bever betreft:

NWC

In december 2004 is door mevrouw Haan van het NWC aan de oevers van het Wantij en de Vlij een Quikscan gedaan naar het voorkomen van de Bever. Op basis van de verzamelde inventarisatiegegevens werd de gemeente geadviseerd ontheffing in het kader van artikel 75 van de Flora- en faunawet voor de Bever aan te vragen:

Bilan

In opdracht van de gemeente Dordrecht voerde Bilan in juli / augustus 2006 een korte ecologische Inventarisatie (Quikscan) uit naar het voorkomen van beschermde diersoorten in het plangebied De Vlij, waaronder de Bever.

Tijdens de veldbezoeken werden langs de Vlij vraat- en graafsporen van de Bever aangetroffen van maximaal een week oud.

Ook noemt Bilan de melding door Staatsbosbeheer van verse geur- en vraatsporen in de maand juni 2006. Geconcludeerd werd dat het gebied het territorium van de Bever betreft en dat mogelijk een burcht aanwezig is.

Mertens

In opdracht van de gemeente Dordrecht voerde adviesbureau Mertens een ecologische Inventarisatie (Quikscan) uit naar het voorkomen van beschermde diersoorten waaronder de Bever. Dit onderzoek moest zich uitdrukkelijk beperken tot het plangebied aan de monding van de Vlij.

Resultaten van dit onderzoek:

Ten tijde van het onderzoek zijn er geen aanwijzingen gevonden van het voorkomen van de Bever. Er werd “taal noch teken” van een Bever waargenomen.....

Conclusie en discussie

Met het onderzoek van Stichting Het Wantij is duidelijk geworden dat de functie van het Wantijpark voor de Bever veel belangrijker is dan tot nu toe werd aangenomen. Vanwege de aanwezigheid van minimaal vijf geurmarkeerplaatsen is vast komen te staan dat het park tot het territorium van één, mogelijk meerdere Bevers behoort. De herhaalde vondst bij ieder bezoek van verse en nieuwe knaagsporen, duiden erop dat de Bever in deze periode dagelijks in het park aanwezig is geweest en er mogelijk permanent verblijft.

Concentraties van knaagsporen van diverse data op een aantal bomen bevestigen deze bevindingen. Ondanks vernietiging van de foerageerbiotoop aan de noordoever van de Vlij blijft het park een belangrijk foerageer- en verblijfgebied voor de Bever.

Getuige de grote hoeveelheid oude sporen in de vorm van knaag- en graafsporen aan de noordoever van de Vlij, mag geconcludeerd worden dat de aanwezigheid van de Bever voor de grootschalige kap, die tussen eind 2004 en begin 2006 heeft plaatsgevonden, een feit was in het Wantijpark. Veel duidt erop dat er die periode sprake is geweest van permanente bewoning van één, mogelijk meerdere exemplaren.

De informatie van dhr X die jarenlang in de zomermaanden met zijn boot aan de zuidoever van de Vlij lag, bevestigt deze veronderstelling.

Met dit onderzoek is niet duidelijk geworden waar zich precies in het park een “slaaphol” bevindt. Getuige de hoeveelheid verse gangen in de griend, aan de noordoever van de Vlij en in de rietuigten aan de oostzijde van het park, is het zeer aannemelijk dat zich hier een slaaphol bevindt. Dit wordt bevestigd door de waarneming in de zomer dat de Bever in de schemering uit de rietuigte kwam, juist op de plaats waar eerder staart- en voetenafdrukken alsook geursporen waren gevonden. Aanvullend onderzoek is daarom gewenst.

Het gebied behoort tot het territorium van één of meerdere Bevers. Dit wordt bevestigd door het onderzoek van BILAN. (Zie verder onderzoek BILAN) Ook voor Bevers van het Vissertje zal het park in de toekomst van groot belang worden, omdat zij nu jongen hebben. Na verloop van tijd zullen deze nieuw leefgebied moeten gaan zoeken. Het park is van belang als migratiegebied, stepping stone, rust-, foerageer- en leefgebied. In het eindtraject van het Wantij is dit nog het enige overgebleven gebied voor de Bever

Voor de ontwikkelingen die momenteel plaatsvinden, **namelijk het bouwen in het leefgebied en in belangrijk foerageergebied, is volgens de wet ontheffing vereist.** Voor de grootschalige kap, die tussen eind 2004 en begin 2006 heeft plaatsgevonden, van bomen langs de noordelijke Vlijoevers had eveneens ontheffing aangevraagd behoren te worden.

Een ontheffingsaanvraag werd al eerder, in 2004, geadviseerd door mevrouw A. Haan, zoogdierspecialiste van het NWC Dordrecht. Vreemd genoeg werd dat advies in 2005 door een andere onderzoeker van het NWC zonder enige onderbouwing terzijde geschoven. Zie onderzoeken NWC uit 2004 en 2005

Het optreden van de gemeente Dordrecht rond de zaak van de bomenkap is zeer kwalijk. Het optreden of beter gezegd: het uitblijven van enige actie ondernomen door de Dienst Regelingen van het Ministerie van LNV en de AID is bedroevend. In het belang van de toekomst van de Bever in het park, dient in deze zaak snel helderheid te komen. Overigens is het opmerkelijk dat Dienst Regelingen tot nu toe steeds kiest voor de negatieve optie als het om handhavingverzoeken / ontheffingaanvragen gaat, terwijl door de Stichting Het Wantij goede motivering is gegeven om voor een positieve optie te kunnen kiezen. Wellicht dat het bezwaar van de Stichting, nu onderbouwd met nog meer bewijsmateriaal, daar verandering in brengt ten gunste van Wantijpark en Wantijzone met hun rijke flora en fauna.

Data waarnemingen Beveronderzoek

4 juni 2006

oude en nieuwe knaagsporen, aan takken griend Noordelijke Vlijoever en bij gors aan Wantij bij monding Vlij. Vele graafsporen op griend: uitgegraven gangen.

15 juni 2006

zeer verse knaagsporen, waargenomen vanaf water met boot, foto's door Jacques van der Neut, boswachter Staatsbosbeheer. 2 juli gegevens per mail en per post naar Ministerie.

30 juni 2006

verse knaagsporen gevonden, zie brief Arno Boesveld aan Ministerie: "Vreemde gang van zaken", 6 juli 2006

3 juli 2006

Bij laag tij vanaf boot 10 foto's van afgezaagde bomen griend noordelijke Vlijoever, Ook vele knaagsporen en bevergangen waargenomen. Foto's van de kap gemaild aan Ministerie, 7 juli, (aangekondigd per mail, 5 juli)

4 juli 2006

Met de heer Rodenrijs van Dienst Regelingen Ministerie LNV en de heer Vreugdenhil van Dienst Landelijke Gebieden bezoek aan park. Knaagsporen van Bever aan boom op gors ook waargenomen door de heer Vreugdenhil.

8 en 9 juli 2006

Drie huidjes Rivierrombout gevonden, zie mail met bijlage: 'errata', 10 juli, bij strandje plangebied brug. Ook verse knaagsporen waargenomen op griend.

17 juli 2006

sporen: staart en voetafdrukken Bever en sterke geursporen in oostelijke rietruigte. Foto's gemaakt. Tevens gangen Bever gevonden. Foto's per mail verstuurd, 7 augustus. (Waarnemingen zelfde dag, 17 juli, per mail gemeld aan Jacques van der Neut)

4 augustus 2006

oude knaagsporen waargenomen tijdens fotograferen omgehakte bomen op griend. E-mail omgehakte bomen 27 augustus. (Op enkele foto's, bijv. op foto 280 van omgezaagde knotwilg zijn oude knaagsporen te zien.)

15 september 2006

In schemering Bever gespot vanaf Wantijdijk toen deze uit rietruigte kwam op dezelfde plaats waar op 17 juli sporen werden geconstateerd.

4 oktober 2006

Tijdens fotograferen gekapte bomen op griend noordelijke Vlijoever ook veel, oude knaagsporen, zie bijvoorbeeld foto 479, 480, en vele gangen waargenomen: 20 stuks. Tevens geursporen. Zie foto's mail 4 en 5 oktober 2006.

5 oktober 2006

vanaf boot foto's gekapte bomen noordelijke Vlijoever waargenomen alsmede diverse knaagsporen. Mail 9 oktober 2006.

26 november 2006

verse knaagsporen, gors, monding Vlij, in gezelschap raadslid Beter voor Dordt, bestuurslid Park Merwestein en twee bestuursleden vereniging Wantijpark e.o., dit ter gelegenheid schouwen afgezaagde bomen griend noordelijke Vlijoever. Zie foto's Ken Elvery, gemaild, waaronder foto vers knaagspoor. Later die dag op griend nog verse pootafdrukken en geursporen gevonden.

12 december 2006

ontdekking aangeknaagde en gedeeltelijk ontschorste boom op eiland in het eindtraject van de Vlij, plus nieuwe en oude knaagsporen op het gehele eiland. Eveneens verse knaagsporen gors Wantij, monding Vlij. Mail 14-12. Hiervan zijn foto's.

14 december 2006

wederom verse knaagsporen eiland en gors, monding Vlij, hiervan foto's.

17 december 2006

verse knaagsporen en voetafdrukken aan oever eiland, plus verse knaagsporen monding Vlij. Later voetafdrukken waargenomen op griend Vlijoever.

23/24/25 december 2006

verse knaagsporen, voetafdrukken en geursporen in oostelijke bocht griend noordelijke Vlijoever.

Gangen van recent gebruik op oostelijk gors: zie foto's. Aldaar minimaal 5 gangen die onderwater beginnen en naar boven komen op afstand van 1 á 2 meter van oever. Ook zichtbaar gang en spoor dieper het gors in.

27 december 2006

verse knaagsporen eiland en gors monding Vlij, zie foto's.

2/3 januari 2007

verse en oudere afgeknaagde takken, tijdens twee bezoeken verzameld aan oevers Wantijpark, zie foto's

7 januari 2007

Ontdekking aangeknaagde Populier. Foto's per mail, 10 januari 2007.

Totaal 23 data met waarnemingen

Kaarten met Beverwaarnemingen in Wantijpark

Kaart nr 1: Knaagsporen (oud)

Kaart nr 2: Knaagsporen (vers)

Kaart nr 3: Glij- en Krabsporen (vers)

Duidelijke Voetprenten en Staartafdruk Sleepspoor in modder

Kaart nr 4: Foerageergangen (vers)

Gangen (recent of vrij recent)

Kaart nr 5: Hol / Gang / Graafspoor (oud)

Kaart nr 6: Geurmarkeerplekken

Kaart nr 7: Meest markante Bomen:

bomen waaraan vele dagen achtereen is geknaagd.

Vleermuizen

Inleiding

Doordat de bomen in het Wantijpark op leeftijd beginnen te komen wordt het park steeds geschikter voor Vleermuizen. In een groot aantal bomen zijn holtes aanwezig die als kraamkamer, dagverblijfplaats of overwinteringruimte kunnen dienen. Door zijn bijzondere karakter biedt het Wantijpark een goed leef- en foerageergebied voor Vleermuizen. Staartbewoners genieten in de zomerperiode van Vleermuizen langs de oevers van het Wantij. Ook Stadswerven en Jeugddorp boden gelegenheid als leef- en jachtgebied voor Vleermuissoorten.

Vastgestelde soorten

Uit diverse bronnen komt een beeld tevoorschijn van het aantal soorten Vleermuizen dat gebruik maakt van het Wantijpark:

- Enige jaren geleden werden in het park vier soorten waargenomen door het NJN (mond. med. Th. Muusse): Laatvlieger, Gewone grootoorvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Gewone- dwergvleermuis.

- De Laatvlieger werd vrij recent, in 2006, nog door onderzoekers van de Stichting waargenomen.

- Het NWC stelt in 2005 vast dat de Gewone dwergvleermuis en de Ruige dwergvleermuis de Zonneheuvel als jachtgebied gebruiken. (nota bene langs de aansluitingsroute van de aan te leggen fietsroute)

- De VZZ* stelt, als toelichting bij de gegevens uit de Zoogdierendatabank, dat uit onderzoek in 1994 en 1998 blijkt dat drie soorten vleermuizen zijn vastgesteld in dit "kilometerhok 107-425": Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en Laatvlieger.

Wat betreft verblijfplaatsen stelt de VZZ: "Er dient vooral rekening te worden gehouden met de te verwachten aanwezigheid van verblijfplaatsen van Vleermuizen in bomen" en "Op grond van de bekende gegevens zal het hierbij vooral om nazomerverblijfplaatsen van de Ruige dwergvleermuis kunnen gaan, maar de mogelijke aanwezigheid van verblijfplaatsen van andere soorten kan zeker niet worden uitgesloten".

Onderzoek heeft geleerd dat de Ruige dwergvleermuis vaak onder losse schorsplaten van bomen overwintert.

Het is waarschijnlijk dat Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis hier jaarrond aanwezig zijn en zich hier ook voortplanten.

In 2005 werd door het NWC de aanwezigheid van de Ruige dwergvleermuis en de Dwergvleermuis vastgesteld in het nabijgelegen Stadswerven.

* Mostert, K. & R.M. Koelman, 2006. Wantijgebied Dordrecht. Toelichting bij de gegevens uit de Zoogdierendatabank, Zoogdierenvereniging VZZ, Arnhem. Natuurloketnummer: GA 2006-0621

Mogelijk voorkomende soorten

Het voorkomen van de Baardvleermuis in de ecologische Dordtwijkzone is bekend. Het is goed mogelijk dat de soort het Wantijpark benut als foerageer- of overzomeringsgebied.

Ander soorten die het Wantij en de Vlij mogelijk als foerageergebied gebruiken zijn Water- en Meervleermuis. Ook het voorkomen van de Franjestaart in de zomer behoort tot de mogelijkheden.

Ecologische Wantijroute van belang als migratieroute Vleermuizen

-Seizoentrek:

Na de winter worden overwinteringsplaatsen verlaten en vindt trek plaats naar overzomeringsgebieden. Bijvoorbeeld van stedelijk gebied of elders naar de Biesbosch.

-Foerageertrek

Dagelijks van slaapplekken naar foerageergebieden. Bijvoorbeeld van stad naar Wantijpark, Stadswerven en / of Biesbosch: Laatvlieger en Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis

Of van Wantijpark naar Biesbosch of andersom: Gewone grootoorvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Gewone dwergvleermuis.

Andere soorten waarvan het voor de hand ligt dat ze gebruik maken van deze route zijn: Watervleermuis en Meervleermuis

Zonder onderzoek kan niet gezegd worden dat de ecologische Wantijroute niet van belang is. Het ligt immers teveel voor de hand dat deze route gebruikt wordt (waarnemingen van migrerende Vleermuizen door derden):

- Dit blijkt ook uit het feit dat het NWC in 1999 de volgende routes wenste te realiseren als hoofdroutes:

Het Wantij als “natte” verbindingsroute naar het centrum, de ecologische Dordtwijkzone als ‘droge’ verbindingsroute. Beide routes komen samen bij het Wantij ter hoogte van Jeugddorp en het Wantijpark. (*Zie kaart Vleermuisroutes*)

- Het NWC waarschuwt in haar rapport van 2004 en 2005 i.v.m. aanleg fietsbrug over de Vlij dat bomenrijen en bomengroepen zoveel mogelijk moeten blijven staan. Bomenrijen functioneren als geleidingsroutes en bomengroepen als jachtgebied.

(Deze rapporten werden voor de Stichting Het Wantij achtergehouden en de bomen op de Zonneheuvel zijn gekapt!)

De Wantijoevers fungeren als vleermuisroutes en als jachtgebied voor deze dieren. Op het belang van het behoud van de Wantijoevers heeft de Stichting Het Wantij bij herhaling en met nadruk gewezen en daarvoor de publiciteit gezocht. Dat heeft menigeen wakker geschud, zeker nadat bekend werd welke schade ter plekke was aangericht, eind 2005. Dat bracht ook het IVN, afd. Dordrecht, ertoe de gemeente dringend te verzoeken de hiaten in de Wantijoevers te herstellen. Ook steunde het IVN de aanvraag van de Stichting bij het Ministerie van LNV voor toekenning van de status van beschermd gebied voor Wantijzone (inclusief Wantijpark).

-Ook het VZZ heeft kennis van de functie als geleidingsroute van deze oevers.

- Waarnemingen bewoners Wantijoever Staart

Sinds de rigoureuze vernietiging van de griend met kenmerkende oeverbegroeiing van wilgen en wilgenstruiken is een hiaat ontstaan aan de Wantijoever ter hoogte van de Beekmanstraat op de Staart. Bewoners hebben opgemerkt dat sinds deze werkzaamheden geen Vleermuizen meer te zien zijn, terwijl dat voorheen regelmatig het geval was. Met name een bewoner woonachtig op de bovenste verdieping van een flat aan de Wantijzijde, zag voorheen regelmatig vanaf zijn balkon Vleermuizen deze route gebruiken. Ook werd deze griend als foerageergebied gebruikt.

Meerdere bewoners is opgevallen dat er sinds de kap geen Vleermuizen meer voorkomen.

Vernietiging leef- en foerageergebied en migratieroutes

Door de grootschalige kap die plaats heeft gevonden in het Wantijpark zijn veel geschikte biotopen vernietigd:

- Langs de Vlij aan de noordelijke Vlijoever aan de zuidzijde van het park,
- Op de Zonneheuvel in het Wantijpark,
- Langs noordoever van het Wantij aan de Staart over een afstand van 400 meter,
- Op het terrein van Stadswerven, direct naast het Wantijpark gelegen, is een binnendijkse griend, omgeven door water en andere boomrijke gebiedjes vernietigd.
- In Jeugddorp, ook direct naast het Wantijpark gelegen en deel van de ecologische Dordtwijkzone, zijn parallel aan de N3 een dubbele rij van meer dan 80 oude bomen gekapt

In al deze gebieden is leefgebied van de Vleermuis willens en wetens, met of zonder onderzoek vooraf, in ieder geval zonder benodigde ontheffingaanvraag, vernietigd

Toelichting:

In het park-zelf is veel voor Vleermuizen belangrijk gebied verdwenen.

Met name waren van belang de gekapte oude bomen met hoge Vleermuis-verblijf-potentie op de Zonneheuvel. De Zonneheuvel was foerageergebied en tevens belangrijke aanvliegroute.

Daar moet nog eens de kap van de bomen langs de noordelijke Vlijoever bij opgeteld worden. Deze bomen waren, gezien hun ouderdom, van belang als leefgebied.

In Stadswerven werd een wilgenbos met water, met volgens Stichting Het Wantij zeer grote natuurwaarden (vooral omdat het "buiten het bereik" van mensen lag) vernietigd. Tevens werden daar vele andere bomen in de omgeving gekapt.

(Ook een gebouwtje aldaar was van belang voor Vleermuizen).

Samenhangend belang van alle omliggende gebieden voor Vleermuizen:

Het park is in korte tijd van meerdere kanten geïsoleerd geraakt en daardoor voor Vleermuizen moeilijker te bereiken. Het gaat dan om de routes:

- over het Wantij via de Staart vanaf de Biesbosch of via Stadswerven vanuit de stad.
- over de Dordtwijkzone via Jeugddorp vanaf de Biesbosch.
- vanuit de stad via Stadswerven en de Vlij.

Ook is dus in al deze omliggende gebieden leef- en fourageergebied aangetast.

Duidelijk is de functie van de ecologische Wantijzone en de ecologische Dordtwijckzone voor migrerende Vleermuizen. Beide routes komen samen / snijden elkaar ter hoogte van het Wantijpark en Jeugddorp. *(Zie ook de bijgevoegde kaart met vleermuizenroutes)*

Door de vernietiging van de vleermuizenleefgebieden is een deel van en / of begin van de migratieroute vanaf het centrum via het Wantij en de Vlij naar o.a. het Wantijpark verdwenen, wordt het vleermuizenbestand in het Wantijpark verder geminimaliseerd en komen de daar levende Vleermuizen steeds verder geïsoleerd te leven.

Dringend onderzoek nodig

Voordat nog meer vernietigingen plaatsvinden is dringend gedegen onderzoek nodig. Niet door middel van quickscans:

Bij navraag liet dhr Limpens van het VZZ weten, dat voordat bomen gekapt worden goed onderzoek behoort plaats te vinden. (goed onderzoek houdt in: 12 maal verdeeld over het seizoen). Zelfs dan kan men nog voor verrassingen komen te staan.

Uit dit onderzoek zou moeten blijken wat er nog resteert aan leef- en foerageergebied voor Vleermuizen en wat eventuele migratieroutes zijn. Dan kan beter afgewogen worden of nieuwe werkzaamheden wel gewenst zijn en wat de gevolgen kunnen zijn. Dat is ook van belang voor het effect van eventuele verlichting. Daarnaast is het van belang de ontbrekende schakels naar centrum en Biesbosch weer te herstellen.

Wetgeving in verband met Vleermuizen

Vleermuizen hebben wettelijk gezien een hoge beschermingsstatus:

Alle Nederlandse soorten staan in de Flora- en faunawet in tabel 3 en in de Habitatrichtlijn bijlage 4, en zijn ook doelsoort:

“De Flora- en faunawet kent dan ook een strikt verbod op het verstoren of vernielen van vaste rust- en of verblijfplaatsen van vleermuizen in engere zin, terwijl de foerageergebieden en vliegroutes vallen onder verblijfplaatsen van een soort in het landschap in ruimere zin!”

De zorgplicht en de verbodsbepalingen zoals opgenomen in de Flora- en faunawet beogen negatieve effecten van de realisatie van een plan op jachtgebieden en vliegroutes zoveel mogelijk te vermijden of te mitigeren.”

Muizenonderzoek buitendijkse delen Wantijpark **(nadruk op Noordse woelmuis en Waterspitsmuis)**

Inleiding

De onderzoeken van 2006 door de Stichting Het Wantij naar muizen in de buitendijkse delen van het Wantijpark worden hieronder beschreven. Gevonden zijn 6 muizensoorten, daarin begrepen een waarschijnlijk exemplaar van de Noordse woelmuis. Er is een inschatting gemaakt van de muizensoorten die nog te verwachten zijn (met name de Waterspitsmuis). Juist voor het gereed komen van dit rapport werd kennis genomen van een rapportage door de VZZ van een muizenonderzoek uit 1998. Aan het eind van het verslag van het onderzoek worden al de onderzoeksresultaten met elkaar vergeleken. Wel wordt hier alvast vermeld dat de VZZ stelt dat de Waterspitsmuis in het gebied (rond het Wantijpark) kan worden verwacht. Dit komt overeen met de verwachtingen van de Stichting Het Wantij.

Noordse Woelmuis

Beschrijving soort:

De soort is algemeen in de Sliedrechtse Biesbosch (La Haye 2000). Tijdens een gebiedsdekkend onderzoek in 2000 is de soort gevangen in de Mariapolder, het begintraject van het Wantij. De soort komt dus feitelijk al langs de boorden van het Wantij voor. Dichterbij nog zijn schedelresten in braakballen aangetroffen. In jaren met veel reproductie kunnen kerngebieden zoals de Sliedrechtse Biesbosch overbevolkt raken. Een deel van de dieren is dan genoodzaakt te gaan zwerven.

Met afgaand water kunnen ze eenvoudig, door op veekvelden (drijvend dood riet), drijfhout of ander drijvend materiaal te klimmen, meeliften. Met afgaand tij kunnen deze dieren binnen een uur, hooguit enkele uren bij het Wantijpark aankomen. Ook via land (lopend) of zwemmend (Noordse woelmuizen kunnen heel goed en heel lange afstanden zwemmen) kan de soort het Wantijpark bereiken.

Het brongebied ligt slechts op enkele kilometers afstand. De ecologische oevers van het Wantij richting het Wantijpark kennen diverse natte riet- en rietruigte biotopen van relatief grote omvang. Ze vormen een prima biotoop, refugium en stepping stone voor de Noordse Woelmuis.

De soort zal vrijwel zeker op meer plaatsen langs het Wantij voorkomen. Aan de oostzijde van het park ligt eveneens een vrij groot prima geschikte rietruigte en aan de zuidzijde een wat minder geschikte griend. Steenstort ontbreekt langs deze oevers.

Collega-onderzoekers van de Stichting maar ook andere onderzoekers, waaronder dhr La Haye van de VZZ bevestigen de goede mogelijkheden van de Wantijoevers voor de Noordse woelmuis en de Waterspitsmuis. Het Wantijpark ligt in het eindtraject van deze waardevolle ecologische zone en is daarom van zeer groot belang voor de verspreiding naar benedenstroomse gebieden.

Door allerlei ingrepen wordt dit eindtraject momenteel ecologisch uitgekleeft.

De Noordse woelmuis is in Nederland een zeldzame en bedreigde soort van natte biotopen. Ingevolge van de conventie van Bern is Nederland verplicht om verdere achteruitgang te voorkomen. Met het oog op een effectieve bescherming van de Noordse woelmuis is het van belang om diens actuele verspreiding in ons land zo volledig mogelijk in kaart te brengen. Onderzoek naar het voorkomen van de soort langs het gehele stroomgebied van het Wantij is dringend gewenst.

Waterspitsmuis

Beschrijving soort:

De laatste jaren is er in het Nationaal park de Biesbosch sprake van een zeer opmerkelijke uitbreiding van de Waterspitsmuis een soort die hier voorheen uiterst zeldzaam was (La Haye 2000). Ook in de Sliedrechtse Biesbosch, onder meer in de (onder invloed van getij) rijende polder de Mariapolder, is de soort in 2002 gevangen. Het ligt voor de hand dat verbetering van de waterkwaliteit en ecologisch herstel de reden is van deze recente uitbreiding. We zien deze uitbreiding of terugkeer immers ook bij waterplanten, vissen en libellen. Het voedselaanbod is groter geworden door de toename van soorten. En ook die soorten-zelf vertonen expansie. Indien dichtheden van de soort groot zijn, zal de Waterspitsmuis op zoek gaan naar nieuwe leefgebieden.

De tot voor kort nagenoeg ononderbroken oevers van het Wantij vormden in deze een prima biotoop om te leven en te migreren.

Het Wantijpark kan dan dienst doen als stepping stone naar benedenstroomse gebieden en is vanwege de ligging (benedenstrooms eindtraject) van groot belang. Verder zijn de geschikte brede oevers (vrijwel zonder steenstort) met wilgenvloedbos en rietruigten een prima leefgebied voor de soort.

De soort laat zich met lifetraponderzoek niet gemakkelijk vangen. Er is speciaal lokvoedsel, gericht en grootschalig onderzoek voor nodig om het voorkomen van de soort vast te stellen. Uitgebreid onderzoek naar het voorkomen van de soort langs het gehele stroomgebied van het Wantij is dringend gewenst.

De Waterspitsmuis staat als kwetsbaar vermeld op de Rode Lijst van bedreigde en kwetsbare zoogdieren in Nederland, het is een aandachtsoort voor de selectie van IMA's en het is een doelsoort voor het Nederlandse natuurbeleid.
(Deze gegevens zijn overgenomen uit het rapport van de VZZ, zie onderaan dit hoofdstuk)

Vanwege de **goede ecologische verbinding** van het park met de Biesbosch, de geringe afstand tot bronpopulaties en snelle verplaatsing met afgaand tij tot het park, is het heel goed mogelijk, zelfs waarschijnlijk dat beide soorten hier voorkomen.

Methode onderzoek

In juli en december 2006 is met behulp van 50 aluminium inloopvallen (zogenaamde lifetraps) onderzoek gedaan naar muizen.

Deze vallen bestaan uit een inloopgedeelte en een overlevingsruimte.

In het inloopgedeelte bevindt zich het vangmechanisme dat uit een klapdeurtje en een drempeltje bestaat. Het klapdeurtje en het drempeltje zijn met elkaar verbonden door een dun roestvrijstalen draadje.

Wanneer een muis zich via het inloopgedeelte naar de overlevingsruimte verplaatst drukt deze het drempeltje naar beneden, waardoor het deurtje dat zich aan het begin van het inloopgedeelte bevindt dichtvalt. Bij lichtgewicht muizensoorten zoals Dwergspitsmuizen en Dwergmuizen kan het gebeuren dat het drempeltje bij het passeren van inloopgedeelte naar de overlevingsruimte niet in werking treedt. Dan kan het gebeuren dat er twee muizen in de

val zitten! Dat gebeurde tijdens het onderzoek van de Stichting: een Dwergmuis met een Rosse woelmuis.

De overlevingsruimte is bevoorraadt met hooi en voedsel zodat de dieren geruime tijd voorzien zijn van warmte, vocht en voedsel.

Het onderzoek was vooral gericht op het aantonen van het voorkomen van beschermde soorten als Noordse woelmuis en de Waterspitsmuis.

Het voedsel waarmee de vallen bevoorraadt werden was dan ook aangepast aan deze soorten: De vallen bestemd voor de woelmuizen werden voorzien van een ruime hoeveelheid plantaardig voedsel met, in geringe mate, enig dierlijk proviand. In tegenstelling daarmee werden de vallen voor de spitsmuizen gevuld met een ruime hoeveelheid dierlijk voedsel en een geringe hoeveelheid plantaardig leeftocht. Dit om te voorkomen dat er muizen dood zouden gaan wegens het ontbreken van geschikte voeding.

Het plantaardig voedsel bestond uit wortel, appel en haver-mout-pindakaas-balletjes. Het dierlijk voedsel was samengesteld uit kattenbrokken van vis, verse wijting en meelwormen.

Er werden tijdens dit onderzoek vier buitendijkse vanglocaties geselecteerd:

1. Het gors langs de oever van het Wantij aan de noordzijde van het Wantijpark.
2. De planlocatie voor de fietsbrug aan de oostzijde van het park, bij de monding van de Vlij.
3. Rietruigte langs de Vlij aan de oostzijde van het park.
4. De griend / het wilgenvloedbos langs de Vlij aan de zuidzijde van het park.

Locatie 1 en 3 werden tijdens beide vangperiodes bemonsterd. Locatie 2 alleen tijdens de eerste periode en locatie 4 alleen tijdens de tweede periode. De 50 vallen werden voldoende verspreid over de vanglocaties uitgezet, zodat een goed beeld van de tijdens deze periode aanwezige muizen kon worden verkregen.

Tijdens de eerste vangperiode vond zowel een avond- als ochtendcontrole plaats en bleven de vallen de gehele vangperiode in het veld staan.

Tijdens de tweede vangperiode vond alleen een ochtendcontrole plaats. De vallen werden 's ochtends weggehaald en 's avonds opnieuw uitgezet.

De muizen werden na vangst niet gemerkt, zodat niet precies duidelijk is hoeveel muizen van iedere soort zijn gevangen, daarom is het hoogst gevangen aantal aangehouden.

Beschrijving biotoop

1. gors langs oever van het Wantij aan de noordzijde van het Wantijpark.

Lengte gors:	Gors van ca. 100 meter lang
Breedte gors:	gemiddeld 30 meter breed
Type:	Riet/brandnetel
Vocht:	Nat, onder invloed van getijde.
Overige soorten:	Spindotter (lokaal), Bittere veldkers lokaal, Gele lis lokaal. Schietwilg, Amandelwilg.
Bodem:	rivierklei.
Beheer:	niets doen.
Open:	half open

2. Planlocatie fietsbrug

3. Rietruigte langs Vlij

4. Wilgenvloedbos/griend langs Vlij

Resultaten onderzoek

Soort	Aantal Locatie 1	Aantal Locatie 2	Aantal Locatie 3	Aantal Locatie 4
<i>Aardmuis</i>			3	
<i>Noordse woelmuis</i>			1	
<i>Bosmuis</i>	9	4	11	5
<i>Dwergmuis</i>	1		2	
<i>Huisspitsmuis</i>			1	3
<i>Rosse woelmuis</i>	16	3	12	3

1=Gors langs Wantij.

2= Planlocatie fietsbrug.

3= Rietruigte langs Vlij.

4= Wilgenvloedbos / griend langs Vlij.

Tijdens dit onderzoek werden in de buitendijkse delen van het Wantijpark zes soorten muizen gevangen, hetgeen duidt op een grote soortenrijkdom. Met name Bosmuis en Rosse woelmuis zijn sterk vertegenwoordigd in de buitendijkse delen van het Wantijpark.

Opmerkelijk zijn de vangsten van Dwergmuis en Huisspitsmuis. Beide soorten zijn niet eerder zo ver in het Stedelijk gebied gevangen. De Dwergmuis is tevens doelsoort.

Tijdens het uitgebreide muizenonderzoek van het NWC in de periode 1995 tot 2001 werden een beperkt aantal vangsten van de Huisspitsmuis gedaan. Dit kan komen doordat het NWC in de regel tijdens onderzoeken geen dierlijk lokaas gebruikt. Tijdens dit onderzoek werd consequent meelwormen als lokaas gebruikt om Spitsmuizen te lokken.

Het voorkomen van de Dwergmuis in het Wantijpark is tamelijk bijzonder te noemen, daar de soort slechts beperkt in het stedelijk gebied voorkomt en dan vrijwel uitsluitend aan de randen in ruigtevegetaties.

De soorten waarvan de Gemeente zegt dat ze maar zelden voorkomen, blijken algemeen tot talrijk te zijn.

Behalve de Noordse Woelmuis en de Waterspitsmuis, zijn hier gezien de diversiteit aan biotopen en de ecologische verbinding met de Biesbosch meer soorten muizen te verwachten. Rond en in de bebouwing in het park is de Huismuis te verwachten en in de enigszins ruige grazige delen van het park zijn een goed biotoop voor de Veldmuis. Bij de Spitsmuizen zijn de Gewone bosspitsmuis en de Dwergspitsmuis te verwachten. Ook de Waterspitsmuis behoort tot de mogelijkheden.

Aardmuis en Noordse woelmuis

Van vier gevangen muizen hielden de onderzoekers van de Stichting het in eerste instantie voor mogelijk dat het de Noordse woelmuis betrof. Van drie van deze muizen kunnen ze nu met grote waarschijnlijkheid zeggen dat het Aardmuizen betrof. Van de vierde zijn ze bijna zeker dat het om de Noordse Woelmuis gaat.

Sommige muizenkenners waren er zeker van dat het de Noordse woelmuis betrof (Bureau de Goes en Groot, Wouter de Boer) andere muizenkenners twijfelden (dhr en mevr. Nauta, KNNV Leiden). Voor anderen was het geen Noordse woelmuis (med. D. Becker, VZZ)

De onderzoekers van de Stichting vermoeden dat de schijnbare tegenspraak in de beoordeling door deskundigen verklaarbaar is: Een drietal, genoemde deskundigen, heeft de muizen "life" gezien en merkte op dat één daarvan wel erg veel weg had van de Noordse woelmuis. De andere deskundigen die door het Ministerie zijn geraadpleegd, hebben slechts de foto's kunnen beoordelen. In eerste instantie is een serie foto's aangeleverd, zonder nadere aanduiding om welke dieren het op welke foto ging! De beoordeling van degenen die deze foto's zagen was, dat het waarschijnlijk om Aardmuizen ging.

Niet geleverd zijn toen een paar detailfoto's die een muizendeskundige, Wouter de Boer, had gemaakt van de muizen, met name de ene afwijkende. Deze foto's zijn door een communicatieprobleem pas later beschikbaar en geven helaas niet 100% duidelijk alle van belang zijnde details weer. Datzelfde geldt voor de ondertiteling bij de afbeeldingen. Correctie volgt.

Staart en achtervoeten van een Aardmuis, zijn in vergelijking met die van de Noordse woelmuis kleiner. Wel zijn er populaties Noordse woelmuizen met "korte staarten" bekend (mond. med.) De detailfoto van genoemde muis laat zien dat achtervoeten relatief groot zijn.

Bij twijfelgevallen kan er voor gekozen worden naar schedelkenmerken te kijken. Deze zijn duidelijk en onbetwistbaar. (Vorm van vlakjes van de kiezenrijen van de onderkaakjes. Het voorste kauwvlak heeft de vorm van het paard van het schaakspel. De vorm van het foramen incisivum is peervormig en de uiteinden neigen aan de achterkant naar elkaar toe). Om deze schedelkenmerken te controleren moeten de dieren gedood worden. Er is voor gekozen dit niet te doen en de dieren los te laten. Eén was ontsnapt.

Tijdens de tweede vangperiode in december werden Aardmuizen noch Noordse woelmuizen gevangen zodat er helaas geen nadere duidelijkheid is gekomen.

Zowel Huisspitsmuis, Dwergmuis als Aardmuis en Noordse woelmuis werden tijdens eerder onderzoek door andere onderzoekers niet gevangen.

Conclusie en discussie

Met het onderzoek is duidelijk geworden dat de buitendijkse delen van het Wantijpark een soortenrijke muizenfauna kennen. Tijdens dit onderzoek werden vier soorten gevangen, waaronder volgens de onderzoekers van de Stichting een Noordse woelmuis, die tijdens eerder onderzoek niet werden aangetroffen. Dit geeft aan dat eenmalige Quikscan-achtige waarnemingen geen betrouwbaar beeld geven van de werkelijke situatie. Muizenpopulaties kunnen zeer sterk in aantal fluctueren. In gebieden waar zwaar beschermde of bijzondere muizensoorten voor kunnen komen, is daarom uitgebreid onderzoek gewenst met een groot aantallen vallen. Van de Noordse woelmuis is bekend dat deze soort het ene jaar algemeen aanwezig kan zijn en tijdens een vervolg onderzoek een aantal jaren later op dezelfde locaties niet gevangen wordt. Waterspitsmuizen zijn vrij zeldzaam. In Nederland komen ze meestal in kleine tot zeer kleine dichtheden voor en zijn daarom niet eenvoudig te vangen.

Gezien de ecologische verbinding met de Biesbosch, via de ecologische Wantijzone en de aanwezigheid van zeer geschikte biotoop in het park en op veel plaatsen langs het Wantij, in de vorm van natte getijden-rietruigten, is niet op voorhand te zeggen dat hier geen Noordse woelmuizen of Waterspitsmuizen voorkomen.

Beweringen als zouden de genoemde dieren niet in deze gebieden voorkomen, getuigen van onvoldoende kennis van zowel deze streek als de biotoop.

In 2004 werd door mevr. A. Haan, zoogdierdeskundige, werkzaam bij het NWC Dordrecht, nog gezegd, dat voor het plangebied voor de fietsbrug, alsmede voor het plangebied bij het Vissertje langs het Wantij, ontheffing voor de Noordse woelmuis aangevraagd moest worden. Ook bij haar moet dus het inzicht bestaan hebben dat de oevers van het Wantijpark en het Wantij geschikte biotoop voor de Noordse Woelmuis bieden! Door het NWC werd in 2005 door een andere onderzoeker, een Quikscan uitgevoerd in slechts twee vangdagen met slechts 36 vallen. Daarbij werden slechts twee muizensoorten gevangen: de Rosse woelmuis en de Bosmuis. Daarna werd, tegen het advies van 2004 in, geoordeeld dat geen ontheffing voor de Noordse Woelmuis aangevraagd hoeft te worden.

Men ging er kennelijk plots van uit dat de soort hier niet voorkomt en niet kan voorkomen. Een motivering voor de veranderde inzichten ten opzichte van 2004 ontbreekt.

Er wordt vervolgens in dit schrijven ook vreemd genoeg niets gezegd over de geschiktheid van de biotoop als leefgebied en de functie van het gebied als stepping-stone en refugium tijdens migratie.

Wel wordt aanbevolen een ecologische verbinding onder de geplande fietsbrug te handhaven voor kleine, grondgebonden zoogdieren.

Voor het Wantijpark adviseert Stichting Het Wantij een zeer uitgebreid onderzoek naar het voorkomen van Noordse woelmuis en Waterspitsmuis. Het gaat om zeker 1500 meter potentieel geschikte oever, inclusief het eiland in de Vlij. Een onderzoek met honderd vallen en minimaal vijf vangdagen lijkt voorlopig voldoende om inzichten in het voorkomen van beide soorten te kunnen krijgen.

Verder wordt een zeer uitgebreid, meerjarig (3 jaar) onderzoek aanbevolen in de gehele Wantijzone, zodat inzichten verkregen kunnen worden in de functie van het gebied voor beide soorten en de functie bij migratie.

Ook wordt dringend aanbevolen de 400 meter vernietigde ecologische oever aan de overzijde van het Wantijpark in de oude staat terug te brengen, zodat verloren gegaan leefgebied van getijdenflora en fauna weer hersteld kunnen worden. Datzelfde geldt voor de verloren gegane migratiemogelijkheden van dieren en planten van de Biesbosch naar het park en andersom.

Vergelijking met onderzoeksgegevens VZZ

Het gaat hier om een toelichting bij de gegevens uit de zoogdierdatabank d.d. 28 augustus 2006 met als titel: 'Wantijgebied Dordrecht'*

Juist na het gereedkomen van het onderzoeksverslag van de Stichting nam het bestuur kennis van gegevens die de VZZ heeft van een eerder onderzoek uit 1998. Ook daar werden 6 muizensoorten gevangen. Vier daarvan komen overeen met de soorten die voor dit onderzoek werden gevangen: Rosse woelmuis, Aardmuis, Bosmuis en Dwergmuis. De andere soorten door de VZZ genoemd zijn Veldmuis en Huismuis. Verwacht wordt dat die ook nu nog voorkomen, zie boven. In het kader van het onderzoek werden nog twee andere soorten gevangen: de Huisspitsmuis en de Noordse woelmuis. Over deze laatste bestaat een verschil van mening dat waarschijnlijk is terug te brengen op een misverstand, zie boven.

Vermeldenswaardig is dat, de ook door de Stichting gevangen Dwergmuis een doelsoort is.

Opvallend is dat de VZZ de inschatting van de onderzoekers van de Stichting bevestigt dat de Waterspitsmuis hier kan worden verwacht. Verder constateert de VZZ dat de Waterspitsmuis een kritische soort is die de laatste decennia sterk in aantal is achteruitgegaan en waarschijnlijk uit veel gebieden is verdwenen. Niet genoemd wordt echter, dat de soort de laatste jaren weer aan een duidelijk herstel is begonnen. Mogelijk is er verschil van inzicht / informatie.

Verder stelt de VZZ over de wettelijke status Waterspitsmuis:

De Waterspitsmuis is een soort met een belangrijke status in bescherming en beleid: de soort staat als kwetsbaar op de rode lijst van de bedreigde en kwetsbare zoogdieren in Nederland. Het is een aandachtsoort voor de selectie van IMA'S voor Nederland en het is een doelsoort voor het Nederlandse natuurbeleid.

Wat verder opvalt is dat de VZZ in haar rapportage geen melding maakt van het mogelijk voorkomen van de Noordse woelmuis, terwijl er op voorhand genoeg argumenten te geven zijn dat deze soort hier wel voorkomt, zowel qua nabijheid van eerdere vangsten, als de geschiktheid van de biotoop in het Wantijpark, zie boven. Hoe dan ook de Stichting meent een exemplaar gevangen te hebben (zie het onderzoek van de Stichting). Er is genoeg aanleiding in dit gebied verder onderzoek te doen naar de soort.

Samenvatting VZZ rapport*:

Muizen:

Onderzoek op beperkte schaal in 1998, er werden in het kilometerhok 107-425, zes soorten muizen gevangen:

Rosse woelmuis, Veldmuis, Aardmuis, Bosmuis, Huismuis, Dwergmuis: doelsoort!! (wat dat betekent voor bescherming, meldt VZZ niet)

In het plangebied kan ook de Waterspitsmuis worden verwacht.

Waterspitsmuizen zijn recent onder meer gevangen in de Sliedrechtse Biesbosch op enige kilometers afstand van het Wantijpark.

De Waterspitsmuis wordt aangetroffen bij schoon, niet te voedselrijk, vrij snel stromend tot stilstaand water met een behoorlijk ontwikkelde watervegetatie en ruig begroeide oevers, variërend van open rietland tot elzenbroekbos.

Het is een kritische soort die de laatste decennia sterk in aantal is achteruitgegaan en waarschijnlijk uit veel gebieden is verdwenen.

Waterspitsmuis: Flora- en Faunawet tabel 3, Rode lijst

* Mostert, K.&R.M. Koelman, 2006. Wantijgebied Dordrecht. Toelichting bij de gegevens uit de Zoogdierdatabank. Zoogdierenvereniging VZZ, Arnhem. Natuurloketnummer: GA 2006-0621

Overige zoogdieren

Overige zoogdieren die hier een geschikte biotoop kunnen vinden zijn onder meer marterachtigen als Bunzing, Hermelijn en Wezel.

Van Egel en Mol zijn waarnemingen bekend.

Van een vermoedelijk aanwezige Bunzing werden prenten op de oever van het plangebied aangetroffen. De prenten van de Bunzing zijn niet van die van de Nerts te onderscheiden. Uit fokkerijen ontsnapte exemplaren verwilderen met regelmaat.

Tijdens het uitgebreide onderzoek naar zoogdieren op het eiland van Dordrecht door de Natuur en Vogelwacht in de periode 1995-2001 is de Amerikaanse nerts niet aangetroffen.

Andere zoogdieren die hier ongetwijfeld voorkomen zijn de Bruine rat, de Muskusrat en mogelijk ook de Beverrat.

Vogels Wantijpark

in samenwerking met TH. Muusse

Inleiding

Vanwege de grote variatie aan biotopen heeft het Wantijpark een zeer rijke en bijzondere vogelstand.

Voor ecologen is het Wantijpark een oud bos met vele monumentale bomen waardoor hier bijvoorbeeld de Bosuil broedt. Elke nacht wordt tot ver in de omtrek het karakteristieke roepen van het Bosuilmannetje gehoord en het antwoord van het vrouwtje. Deze bomen bevatten steeds meer nesten en holten die, behalve voor Vleermuizen, ook zeer geschikt zijn voor tal van vogels als de Grote bonte specht en de Boomkruiper. Uit inventarisaties in 1990 van de Natuur- en Vogelwacht, met medewerking van Arno Boesveld, is gebleken dat er in het Wantijpark ongeveer 50 soorten tot broeden kwamen. Ten opzichte van 1990 is de vogelstand natuurlijk wel aan verandering onderhevig geweest. Veel duidt er op dat de vogelstand rijker is geworden.

Bijzondere soorten die in **1990** als territoriumhoudend genoteerd werden, zijn onder meer Bosuil, Grauwe vliegenvanger, Matkopmees, Blauwborst, Gekraagde roodstaart, IJsvogel. Deze hebben hier nog steeds of wederom hun territorium.

Sinds enige jaren worden soorten als Boomklever, Buizerd, Rietzanger, Blauwe reiger, Groene specht, Wielewaal, Boomvalk, Sperwer, Grauwe vliegenvanger, Blauwborst, Gekraagde roodstaart en IJsvogel hier jaarlijks broedend waargenomen.

Van de Matkopmees is dat niet duidelijk.

De IJsvogel wordt veel frequenter waargenomen dan in 1990. Tijdens vrijwel ieder bezoek in 2006 en 2007 werd de IJsvogel gehoord of gezien, meestal jagend langs de oevers van het park. Ook op de nu vernietigde Wantijoever langs de Staart was hij vaak te bewonderen. Dankzij de fraaie rietoevers van het Wantijpark langs de Vlij en het Wantij komen daar rietminnende soorten zoals de Kleine karekiet, Bosrietzanger, Rietgors, Blauwborst, Fuut en Meerkooit broedend voor. Vorig jaar zijn nog twee broedparen van de Blauwborst waargenomen. De Rietzanger broedt hier pas sinds 1998.

In de wintermaanden zijn de rietgorzen een geschikt voedselgebied voor onder meer de Waterral. Op de Vlij en het aangrenzende gedeelte van het Wantij worden in de wintermaanden soorten als Dodaars, Brilduiker, Grote zaagbek en Nonnetje waargenomen.

Van een aantal soorten is het niet duidelijk of deze hier of in de omgeving van het park, bijvoorbeeld in Jeugddorp broeden. Het betreft onder meer Buizerd, Sperwer, Havik, Boomvalk en Nachtegaal. Al deze soorten worden in het voorjaar en zomer wel gehoord of gezien. Van de Boomvalk is bekend dat deze tot in de jaren '90 in het park broedde. De Visarend trekt hier jaarlijks over en jaagt ook wel boven het Wantij.

Zonneheuvel

De Zonneheuvel is het enige deel van het park dat direct aan het Wantij ligt en waaraan het park z'n naam te danken heeft.

De gekapte bomen en vele struiken op de Zonneheuvel waren o.a. belangrijk als aanvliegroute naar het park. Deze gekapte bomen waren van belang als broedplaats voor bijzondere soorten als Groene specht, Gekraagde roodstaart, Grauwe vliegenvanger, Bosuil, Holenduif en Grote bonte specht.

De Bosuil werd tijdens diverse avondbezoeken in december 2006 in de resterende bomen op de Zonneheuvel gehoord: zowel het vrouwtje als het mannetje.

De percelen met dennen op de Zonneheuvel zijn jarenlang een roestplaats voor Ransuilen geweest. Er worden echter nog wel steeds jaarlijks één à twee exemplaren in het park waargenomen. Het ziet er nu naar uit dat deze soort elders in het Wantijgebied (Jeugddorp?) een roestplaats heeft gevonden

Een bijzondere (onder)soort die in de wintermaanden de Zonneheuvel als slaapplek gebruikte is de Noordse goudvink.(Muusse). Deze soort maakte gebruik van de, nu verwijderde, besdragende struiken op de Zonneheuvel. Sinds de kap van de bomen en struiken is de soort hier niet meer gezien.

Ook de Wielewaal maakte gebruik van een hoge struik op de Zonneheuvel en heeft er mogelijk gebroed.

Resultaten

Hier volgen de resultaten van de inventarisatie van Theo Muusse. Deze worden vergeleken met de inschattingen van het Sovon, zie tabellen.

De volgende broedvogelsoorten komen overeen in vaststelling Muusse en schatting Sovon:

- Fuut, Wilde eend, Waterhoen, Meerkoet, Houtduif, Turkse tortel, Groene specht, Grote bonte specht, Heggenmus, Winterkoning, Roodborst, Merel, Zanglijster, Spotvogel, Zwartkop, Tuinfluiter, Fitis, Tjiftjaf, Grauwe vliegenvanger, Staartmees, Pimpelmees, Koolmees, Boomkruiper, Ekster, Kauw, Zwarte kraai, Spreeuw, Huismus, Vink, Groenling, Putter, Kneu.

Vastgesteld door Muusse, niet genoemd door Sovon:

- Blauwe reiger, Knobbelswaan, Bosuil, IJsvogel, Witte kwikstaart, Blauwborst, Gekraagde roodstaart, Rietzanger, Kleine karekiet, Boomklever, Vlaamse gaai, Ringmus, Rietgors.

Door Muusse benoemd als mogelijk maar niet zeker broedend, ontbrekend op lijst Sovon:

- Kuifeend, Havik, Sperwer, Buizerd, Halsbandparkiet, Nachtegaal, Goudhaan, Wielewaal, Kruisbek,

Muusse: mogelijk broedvogel, door Sovon wel ingeschat:

- Braamsluiper, Grasmus.

Van de volgende soorten heeft Muusse vastgesteld dat ze ook buiten de broedperiode in het park verblijven. Sovon heeft hieromtrent geen gegevens:

- Doodaars, Fuut, Aalscholver, Blauwe reiger, Knobbelswaan, Buizerd, Waterral, Waterhoen, Meerkoet, Kokmeeuw, Stormmeeuw, Zilvermeeuw, Kleine mantelmeeuw, Visdief, Houtduif, Turkse tortel, Holenduif, Halsbandparkiet, Bosuil, Gierzwaluw, Boeren zwaluw, Huiszwaluw, Oeverzwaluw, IJsvogel, Groene specht, Grote bonte specht, Waterpieper, Witte kwikstaart, Grote gele kwikstaart, Heggenmus, Winterkoning, Roodborst, Blauwborst, Zwarte roodstaart, Gekraagde roodstaart, Merel, Kramsvogel, Koperwiek, Grote lijster, Zanglijster, Rietzanger, Bosrietzanger, Kleine karekiet, Spotvogel, Zwartkop, Tuinfluiter, Braamsluiper, Grasmus, Fitis, Tjiftjaf, Goudhaan, Grauwe vliegenvanger, Staartmees, Matkop?, Pimpelmees, Koolmees, Boomklever, Boomkruiper, Wielewaal, Vlaamse gaai, Ekster, Kauw, Zwarte kraai, Bonte kraai, Spreeuw, Huismus, Ringmus, Vink, Keep, Groenling, Putter, Sijs, Kneu, Kruisbek, Goudvink (Noordse), Rietgors

Inventarisaties

Het nu volgende geeft eerst de inventarisatie weer uit 1990 beschreven in: “De Avifauna van het Eiland van Dordrecht (Natuur en Vogelwacht 1992)”

Vervolgens de inventarisatie gemaakt door Theo Muusse, die al twintig jaar vogels in het Wantijpark spot en z'n gegevens heeft bijgehouden tot op heden. Hij heeft daarbij aangegeven welke soorten hier broeden, welke hier in de winter verblijven en meer specifieke informatie. In deze lijsten zijn in de laatste kolom de inschattingen van het Sovon weergegeven.

Vogelsoorten in en nabij het Wantijpark in “de Avifauna van het eiland van Dordrecht (Natuur en Vogelwacht 1992)”

- Fuut	- Vlaamse gaai
- Wilde eend	- Ekster
- Torenvalk	- Zwarte kraai
- Boomvalk	- Kauw
- Fazant	- Vink
- Meerkoet	- Groenling
- Waterhoen	- Kneu
- Scholekster	- Putter
- Tureluur	- Huismus
- Kleine plevier	- Spreeuw
- Houtduif	- Rietgors
- Holenduif	
- Koekoek	
- Bosuil	
- Ransuil	
- IJsvogel	
- Grote bonte specht	
- Graspieper	
- Winterkoning	
- Heggenmus	
- Roodborst	
- Grauwe Vliegenvanger	
- Zwarte Roodstaart	
- Merel	
- Zanglijster	
- Spotvogel	
- Bosrietzanger	
- Kleine karekiet	
- Tuinfluiter	
- Zwartkop	
- Fitis	
- Tjiftjaf	
- Staartmees	
- Matkop	
- Koolmees	
- Pimpelmees	
- Boomkruiper	

Inventarisatie Theo Muusse, vanaf 1983 tot heden:

De eerste lijst bevat broedvogels

(met toegevoegde kolom voor overeenkomende schattingen uit **rapport Sovon**)

De tweede lijst bevat wintergasten

Lijst Broedvogels

Waargenomen na
1 mei en voor 1 juli:

Sovon tot 2000

Soort	jaarlijks aantal broedpaar	note	
Fuut	5	jaarlijks	X
Blauwe reiger	10	jaarlijks	
Knobbelzwaan	1 a 2	jaarlijks	
Wilde eend	algemeen	jaarlijks	X
Kuifeend	1	mogelijke broedvogel, niet zeker	
Havik	1	mogelijke broedvogel, niet zeker	
Sperwer	1	mogelijke broedvogel, niet zeker	
Buizerd	1	mogelijke broedvogel, niet zeker	
Boomvalk	1	vroeger broedvogel tot in de jaren 90	
Waterhoen	5	jaarlijks	X
Meerkoet	8	jaarlijks	X
Houtduif	algemeen	jaarlijks	X
Turkse tortel	algemeen	jaarlijks	X
Holenduif	5	mogelijke broedvogel, niet zeker	X
Halsbandparkiet	5	mogelijke broedvogel, niet zeker	
Bosuil	1	jaarlijks	
IJsvogel	1	jaarlijks	
Groene specht	1	jaarlijks	X
Grote bonte specht	4	jaarlijks	X
Witte kwikstaart	6	jaarlijks	
Heggenmus	algemeen	jaarlijks	X
Winterkoning	algemeen	jaarlijks	X
Roodborst	algemeen	jaarlijks	X
Nachtegaal	1 a 2	zingend jaarlijks, niet zeker broedend	
Blauwborst	1 a 2	jaarlijks	
Gekraagde roodstaart	1 a 2	jaarlijks	
Merel	algemeen	jaarlijks	X
Zanglijster	algemeen	jaarlijks	X
Rietzanger	1 a 2	jaarlijks sinds 1998	
Bosrietzanger	1 a 2	jaarlijks tot in de jaren 90.	
Kleine karekiet	5	jaarlijks	
Spotvogel	1	jaarlijks	X
Zwartkop	5	jaarlijks	X
Tuinfluit	2	jaarlijks	X
Braamsluiper	1	mogelijke broedvogel, niet zeker	X
Grasmus	1	mogelijke broedvogel, niet zeker	X
Fitis	algemeen	jaarlijks	X

Tjiftjaf	algemeen	jaarlijks	X
Goudhaan	1 a 2	mogelijke broedvogel, niet zeker	
Grauwe vliegenvanger	1	jaarlijks	X
Staartmees	algemeen	jaarlijks	X
Pimpelmees	algemeen	jaarlijks	X
Koolmees	algemeen	jaarlijks	X
Boomklever	1	jaarlijks	
Boomkruiper	5	jaarlijks	X
Wielewaal	1	jaarlijks mogelijke maar niet zeker	
Vlaamse gaai	5	jaarlijks	
Ekster	algemeen	jaarlijks	X
Kauw	algemeen	jaarlijks	X
Zwarte kraai	algemeen	jaarlijks	X
Spreeuw	algemeen	jaarlijks	X
Huismus	algemeen	jaarlijks, nu afgenomen tot 10 paar	X
Ringmus	1 a 2	jaarlijks	
Vink	algemeen	jaarlijks	X
Groenling	5	jaarlijks	X
Putter	4	jaarlijks	X
Kneu	5	jaarlijks	X
Kruisbek	1	zingend, niet zeker broedend	
Rietgors	7	jaarlijks	

Lijst Wintergasten

**Buiten broedperiode
ieder geval geen
broedgeval:**

Soort	Totaal aantal waarnemingen 1983-2007	Note
Roodkeelduiker	2	in 1987 en 1990
Dodaars	1-2 per jaar	
Fuut	altijd 5+	
Roodhalsfuut	1	enige ooit in 1984
Aalscholver	altijd 5+	
Blauwe reiger	altijd 5+	
Purperreiger	1	overvliegend
Ooievaar	5	groep van 5 in jan. en febr. 2006
Knobbelzwaan	altijd 5+	
Kolgans	1000en	Overvliegend
Brandgans	100en	Overvliegend
Grauwe gans	100en	Overvliegend
Smient	100en	op wantij
Wintertaling	30+	op wantij
Wilde eend	Algemeen	op wantij
Slobeend	Totaal 40	op wantij
Kuifeend	30 per jaar	op wantij
Tafeleend	20 per jaar	op wantij
Brilduiker	10 per jaar	op wantij

Nonnetje	1-3 per jaar	op wantij
Grote zaagbek	max 50 in de winter van 1984	op wantij
Zwarte wouw	3	Overvliegend
Rode wouw	1	Overvliegend
Visarend	4	Overvliegend
Bruine kiekendief	5-6 per jaar	Overvliegend
Blauwe kiekendief	1-2 per jaar	Overvliegend
Havik	4 in totaal	Overvliegend
Sperwer	1-2 per jaar	Overvliegend
Buizerd	1-2 per jaar	broedt op Jeugddorp?
Torenvalk	5-6 per jaar	Overvliegend
Boomvalk	1-3 per jaar	vroegere broedvogel! Tot in 1988
Waterral	1-2 per jaar	
Waterhoen	altijd 5+	
Meerkoet	Algemeen	
Kraanvogel	7	groep overvl. in november 1986
Kokmeeuw	Algemeen	
Stormmeeuw	Algemeen	
Zilvermeeuw	15 per jaar	
Kleine mantelmeeuw	Algemeen	
Grote burgemeester	1	in de jachthaven in 1984
Visdief	5-6 per jaar	
Houtduif	Algemeen	
Turkse tortel	Algemeen	
Holenduif	5-6 per jaar	broedt??
Halsbandparkiet	5-6 per jaar	groepje vliegt onregelmatig langs Broedt??
Bosuil	1	Jarenlang los mannetje tot in 1992, later broedend
Ransuil	1-2 per jaar	iig tot in 1999
Gierzwaluw	Algemeen	
boerenzwaluw	Algemeen	
Huiszwaluw	Algemeen	
Oeverzwaluw	30 per jaar	
IJsvogel	1-2 per jaar	Overwinterend
Groene specht	1-2 per jaar	Overwinterend
Grote bonte specht	10 per jaar	Overwinterend
Graspieper	Algemeen	Overvliegend
Boompieper	10 per jaar	Overvliegend
Waterpieper	1-3 per jaar	
Gele kwikstaart	15 per jaar	Overvliegend
Witte kwikstaart	Algemeen	
Grote gele kwikstaart	1-3 per jaar	Overwinterend
Heggenmus	10 per jaar	
Winterkoning	10 per jaar	
Roodborst	10 per jaar	
Nachtegaal	1-2 jaarlijks	tot 1995!
Blauwborst	1-3 per jaar	
Zwarte roodstaart	1-2 per jaar	
Gekraagde roodstaart	1-2 per jaar	
Merel	Algemeen	
Kramsvogel	30 per jaar	
Koperwiek	30 per jaar	

Grote lijster	1-2 per jaar	
Zanglijster	Algemeen	
Rietzanger	1-3 per jaar	in voorjaar tot in '94. Broedend nu???
Bosrietzanger	1-3 per jaar	in voorjaar tot in '97. Broedend nu???
Kleine karekiet	10 per jaar	broed ook
Spotvogel	1-2 jaarlijks	in voorjaar. Broedend nu???
Zwartkop	10 per jaar	
Tuinfluit	1-3 per jaar	
Braamsluiper	1-2 per jaar	
Grasmus	1-3 per jaar	
Fitis	Algemeen	
Tjiftjaf	Algemeen	
Goudhaan	10 per jaar	iig overwinterend
Grauwe vliegenvanger	1-2 per jaar	
Staartmees	Algemeen	
Matkop	1-2 jaarlijks	maar de laatste jaren spoorloos
Pimpelmees	Algemeen	
Koolmees	Algemeen	
Boomklever	1-2 per jaar	in voorjaar. Broedend nu???
Boomkruiper	10 per jaar	
Wielewaal	1-2 per jaar	in voorjaar. Broedend nu???
Vlaamse gaai	5-6 per jaar	
Ekster	Algemeen	
Kauw	Algemeen	
Zwarte kraai	Algemeen	
Bonte kraai	1-2 per jaar	tot 1986. Daarna 0!
Spreeuw	Algemeen	
Huismus	Algemeen	
Ringmus	10 per jaar	Overwinterend
Vink	Algemeen	
Keep	10 per jaar	
Groenling	Algemeen	
Putter	Algemeen	
Sijs	15 per jaar	
Barmsijs	1-3 per jaar	Overvliegend
Kneu	Algemeen	
Kruisbek	1-2 per jaar	zingend in febr/mrt 2005 en 2006. Broedt niet... 2004-2006 Noordse vorm Deze winter weg door kapwerkzaamheden.
Goudvink	8 per jaar	
Rietgors	1-3 per jaar	

Vissen

Inleiding

De Biesbosch is met ca. **45** vissoorten de rijkste zoetwatervisbiotoop van Nederland. Op enkele soorten van snelstromende riviertjes na, zijn zo goed als alle inheemse zoetwatervissoorten in de Biesbosch waargenomen. Onder deze soorten bevindt zich een respectabele reeks beschermde soorten.

Het Wantij en de Vlij staan in verbinding met dit voor vissen zeer belangrijke gebied en het ligt daarom in de lijn der verwachtingen dat ook hier een groot aantal beschermde soorten voorkomen.

Over de functie van de monding van de Vlij en de ondiepe vooroever is nog geen duidelijkheid. In het eindtraject van de ecologische Wantijzone is dit de enige oever met een geleidelijk oplopend profiel van diep naar ondiep en met natuurlijke overgang naar rietgors en bos. De ondiepe vooroever is een waardevolle kraamkamer.

Wat betreft het paaigedrag en de voortplantingsplaatsen van de Rivierprik is eigenlijk nog niets bekend. Er kan daarom niet gesteld worden dat de Vlij ongeschikt is als paaiplaats en leefgebied voor de Rivierprik.

De baggerwerkzaamheden veroorzaken een ernstige verstoring van de vissoorten. Het is aannemelijk dat de larven van de Rivierprik grotendeels zijn verdwenen c.q. vernietigd. Onderzoek dat daarna heeft plaatsgevonden en mogelijk nog zal plaatsvinden is dus sterk negatief beïnvloed.

Onderzoeken

In februari 2003 wordt in de "notitie Inschatting natuurwaarden Jagers en Windhondenpolder" van Waardenburg een paragraaf aan vissen gewijd. Daarin wordt gemeld dat de Grote modderkruiper in het verleden is aangetroffen in de onmiddellijke omgeving van het gebied. (*Dus de Vlij, Stichting Het Wantij*). De met stenen bedekte buitendijks gelegen oevers van het Wantij (*en dus de Vlij, Stichting Het Wantij*) vormen een geschikte biotoop voor de Rivierdonderpad.

Juli / augustus 2006 is door twee onderzoeksbureaus met behulp van een schepnetje één visje gevangen dat bovendien verkeerd gedetermineerd is. De foto in het verslag van bureau Mertens betreft geen Ruisvoorn maar een Blankvoorn of een Winde.

Visonderzoek is gedaan met een amfibieënnetje. Met een dergelijk net kan de bodem niet onderzocht worden omdat het niet sterk genoeg is. Modderkruipers en Rivierprikken trekken zich bij gevaar terug in de modder, niet te bereiken met een amfibieënnetje. Voor dergelijke soorten is een stevig macrofaunanet nodig van een stalen constructie. Diepe delen kunnen met een dergelijk net niet bemonsterd worden.

Een gesloten vangmethode is vissen met een visbroedzegen in combinatie met elektrisch vissen. Elektrisch vissen is noodzakelijk omdat Rivierdonderpadden bij gevaar tussen de steenstort schieten. Alleen door deze vangmethoden kunnen in dergelijke vrij brede en vrij diepe wateren goede, betrouwbare resultaten verkregen worden.

De resultaten van de Quikscans zijn in hoge mate onvoldoende en bieden geen betrouwbare gegevens.

Een gebied met zulke belangrijke waarden en potenties verdient een uitgebreid onderzoek. Om een gevolgenanalyse te kunnen maken dient er sluitend visonderzoek te worden gedaan.

Commentaar op onderzoeken

Bureau BILAN zegt in zijn verslag dat het op basis van biotoopeisen onwaarschijnlijk is dat de Rivierdonderpad in de Vlij voorkomt. Deze veronderstelling wordt niet nader gemotiveerd. Het is bekend dat de Rivierdonderpad in de Sliedrechtse Biesbosch vóórkomt alsook ter hoogte van Stadswerven, zie rapport NWC van Stadswerven.

Motivering Stichting Het Wantij over de geschiktheid van het gebied en waarom de soort in de Vlij waarschijnlijk is:

- Er vindt stroming plaats in de Vlij hetgeen de soort prefereert.
- Er is veel schuilgelegenheid tussen de steenstort.
- Er is voldoende voedsel en de waterkwaliteit is voldoende.
- De soort komt heel vaak en gretig op onbegroeide bodems voor.
- Bovendien groeien er in het Wantij en de Vlij weldegelijk planten en dan vooral in de vorm van aquatische mossen.

De Rivierprik laat de laatste jaren een opvallend herstel zien. In en rond de Biesbosch worden de laatste jaren veel exemplaren gevangen. De soort zal mogelijk ook in het Wantij en in de Vlij voorkomen. Wat betreft het paaigedrag en de voortplantingsplaatsen van de Rivierprik is eigenlijk nog niets bekend.

Het is daarom niet tactisch van Bilan om te beweren dat dit gebied niet geschikt is als paaigebied voor en / of leefgebied van de Rivierprik.

Door Bureau Mertens wordt de kans op het voorkomen van onder meer de Kleine modderkruiper, de Rivierdonderpad en de Bittervoorn gering geacht. Motivering voor deze veronderstelling ontbreekt.

Voor Bittervoorns zijn daarbij voldoende mossels aanwezig om zich voor te planten. Voor de Rivierdonderpad zie hierboven. Alle hierboven genoemde soorten komen in de Biesbosch voor.

Met een kruisnet vingen de Stichtingsonderzoekers in korte tijd (een uur) enkele talrijk voorkomende soorten zoals Baars en Blankvoorn en de vrij algemene soort: Bot. Goed onderzoek is wenselijk, zie boven.

De aangehaalde vermelding door Waardenburg van eerdere waarneming van de Grote Modderkruiper en van de geschiktheid van de aanwezige biotoop voor de Rivierdonderpad samen met de inschatting van de Stichting dat dit gebied en vooral de monding van de Vlij en zeer nabije omgeving, zeer geschikt is voor diverse vissoorten, leidt naar tot de volgende conclusie:

Er had eerst goed onderzoek gedaan moeten worden naar aanwezigheid en functie van in het bijzonder de monding van de Vlij voor de Rivierprik en de Kleine modderkruiper voordat ontheffing werd verleend.

Er dient goed onderzoek gedaan te worden naar de Rivierdonderpad, de Grote modderkruiper maar ook naar de Bittervoorn. Er dient ontheffing aangevraagd te worden voor deze soorten.

Insecten:

Libellen
Rivierrombout
Overige Insecten

Libellen Wantijpark en Jeugddorp

(met speciaal onderzoek naar Rivierrombout)

Libellen

In samenwerking met TH. Muusse

De afgelopen decennia is de waterkwaliteit van de Rijn spectaculair verbeterd. In het hele stroomgebied is duidelijk sprake van ecologisch herstel. Vooral in het Nationale Park de Biesbosch is dit herstel opvallend. Tal van waterplanten en -dieren zijn weer teruggekeerd, waaronder enkele bijzondere soorten.

Ook in het Wantijpark is het voorkomen van één van deze bijzondere soorten, de **Rivierrombout** aangetoond in de monding van de Vlij. Van de Weidebeekjuffer was het voorkomen in het Wantij al lange tijd bekend (Boesveld en Van der Neut 2004). Een andere soort die in de buitendijkse delen van het park kan worden verwacht, is de Beekrombout. Zowel de Beekrombout als de Weidebeekjuffer zijn begeleidende soorten van de Rivierrombout. De Beekrombout is in respectabele dichtheden (max. 56 huidjes) in de Merwede-takken en het Hollands Diep vastgesteld.

Vooral aan het voorkomen van de Rivierrombout dient grote waarde gehecht te worden. De Rivierrombout is de kensoort van macro-evertebraten in traag stromende rivieren met zand en slibbodem en oevers met enige golfslag en daarom een belangrijke graadmeter voor de kwaliteit van het water voor al de waterdieren. De Rivierrombout is een soort van de Europese habitatrichtlijn, Natuurbeschermingswet, Rode Lijst en is tevens doelsoort. (Zie hieronder speciaal onderzoek naar de Rivierrombout)

Tijdens de bezoeken die aan de Vlijoever langs het Wantijpark werden gebracht, werden ook soorten als Watersnuffel, Oeverlibel, Variabele waterjuffer, Lantaarntje en Blauwe glazenmaker waargenomen.

Het binnendijkse gebied heeft naar verwachting een, voor stedelijke begrippen, rijke libellenfauna. Deze zal overeenkomen met de libellenfauna van Jeugddorp dat aan de overzijde van het Wantijpark ligt. Tijdens trajecttellingen van de Kwelsloot bij Jeugddorp in 2000 en 2001 werden 16 soorten libellen vastgesteld (zie soortlijst hieronder).

Een bijzondere soort die hier is waargenomen is de Zwervende pantserjuffer. Deze zuidelijke soort is de afgelopen jaren opvallend toegenomen, wat zeker met de klimaatsveranderingen

te maken heeft. De Gewone pantserjuffer is voor deze contreien bijzonder. In Nederland wordt de soort vooral in het oosten en zuiden van ons land waargenomen. In het westen van Nederland is ze een stuk schaarser. Ze wordt met name waargenomen op de ecologisch 'betere plekken'.

**Soortlijst tellingen Jeugddorp 1999 / 2000 / 2001
Wantijpark / Het Wantij 2006**

(soortlijst Het Wantij incompleet)
(Wsl. is waarschijnlijk voorkomend)

Soort	Wantijpark	Wantij	Jeugddorp
<i>Weidebeekjuffer</i>	Wsl.	X	
<i>Houtpantserjuffer</i>	X	X	x
<i>Gewone pantserjuffer</i>	X		
<i>Zwervende pantserjuffer</i>	X		
<i>Azuurwaterjuffer</i>			x
<i>Variabele waterjuffer</i>	X	X	x
<i>Watersnuffel</i>	X	X	x
<i>Lantaarntje</i>	X	X	x
<i>Grote roodoogjuffer</i>	X	Wsl.	x
<i>Kleine roodoogjuffer</i>	X	X	x
<i>Vuurjuffer</i>	Wsl.	Wsl.	x
<i>Kleine glazenmaker</i>	X	X	x
<i>Blauwe glazenmaker</i>	X	Wsl.	x
<i>Bruine glazenmaker</i>	X	Wsl.	x
<i>Vroege glazenmaker</i>		Wsl.	
<i>Glassnijder</i>		Wsl.	
<i>Grote keizerlibel</i>	X	X	x
<i>Beekrombout</i>	Wsl.	Wsl.	
<i>Rivierrombout</i>	X	X	x
<i>Viervlek</i>	Wsl.	Wsl.	x
<i>Platbuik</i>	Wsl.	X	Wsl.
<i>Gewone oeverlibel</i>	X	X	x
<i>Bloedrode heidelibel</i>	X	X	x
<i>Steenrode heidelibel</i>	X	X	Wsl.
<i>Bruinrode heidelibel</i>	X	X	Wsl.

Bijzondere libellensoort: Rivierrombout

Rivierrombout in de getijdenrivieren Het Wantij en de Vlij

Inleiding

De Rivierrombout is een bewoner van schone rivieren, bij voorkeur de minder snel stromende benedenloop. De larven brengen hun leven door op de bodem van de rivier in zand of tussen andere bodemmateriële. Ze voeden zich onder andere met waterinsecten en visbroed. De ontwikkeling van de larven duurt, afhankelijk van omstandigheden als watertemperatuur en voedselaanbod, ongeveer drie tot vier jaar. Na deze periode kruipen de larven voor de metamorfose naar libel het land op. Deze gedaanteverwisseling, 'uitsluipen' genoemd, vindt plaats vanaf half juni tot eind augustus. Het uitsluipen kan zowel op het land als in de oevervegetatie gebeuren.

De libellen houden zich op in de vegetatie tot ze geslachtsrijp zijn. Ze jagen in de omgeving van de rivier op kleine insecten. De paring vindt plaats in de lucht en duurt vijf tot tien minuten. De eieren worden door het vrouwtje in de rivier afgezet ('gedropt'), waarna deze vervolgens naar de bodem zakken en zich dankzij een speciaal hechtplaatje aan de bodem vastmaken, waardoor ze niet weg kunnen spoelen. Hier begint het proces weer van voren af aan.

Deze reofiele soort stond sinds 1902 te boek als uitgestorven. Een eventuele terugkeer in ons land werd vrijwel onmogelijk geacht. Sinds de verbetering van de waterkwaliteit van de Rijn is de soort toch weer teruggekeerd.

In 1996 werd een larve gevonden in het filtermateriaal van het koelwater van de EPON energiecentrale bij Nijmegen. Aanvankelijk werd gedacht aan een 'toevallig' met het Rijnwater meegevoerde larve. In 1998 werden echter, 123 larven in het filtermateriaal gevonden. Dit was geen toeval meer, maar een definitieve terugkeer (Habraken en Crombaghs, 1997). In hetzelfde jaar werden in 8 kilometerhokken langs de Waal (omgeving Nijmegen) larvenhuidjes verzameld (R.Kleukers / M.Reemer 1998). Vanaf 1999 is er sprake van een spectaculaire toename.

Vooraf in het benedenstroomse deel van de grote rivieren en dan vooral de Beneden Merwede en Nieuwe Merwede zijn hoge aantallen van de soort waargenomen (Boesveld en Van der Neut 2004). Dit benedenstrooms leefgebied is daarom van groot belang voor Nederland en Europa.

De Rivierrombout is de kensoort van macro-evertebraten in traag stromende rivieren met zand en slibbodem en oevers onderhevig aan enige golfslag en daarom een belangrijke graadmeter voor de kwaliteit van het water, voor al de waterdieren.

Vernietiging Maturatiebiotoop Rivierrombout

In het benedenstroomse deel van de ecologische Wantijzone is momenteel veel maturatiebiotoop verdwenen voor de Rivierrombout.

Het betreft de volgende locaties en vernietigingen:

- Oever Wantij

Langs het Wantij aan de Beekmanstraat is zeer recent illegaal de beste maturatiebiotoop van de Rivierrombout in de ecologische Wantijzone over een lengte van 400 meter vernietigd. Hier groeide brede rietruigten met verspreid (struik)wilgen. Dit is omgezet in

een vegetatie van overwegend Engels raaigrasvegetatie. De oever wordt sindsdien in het bovenste deel gemaaid en in het onderste gedeelte een aantal malen per jaar geklept. Dekking voor de soort die essentieel is tijdens de rijpingsperiode, omdat de soort dan nog niet of niet goed kan vliegen, is nu verdwenen. De uitgesloten dieren zullen daarom eenvoudig gepredeerd worden door vogels.

- Planlocatie fietsbrug in Wantijpark

Op de planlocatie voor de fietsbrug langs de oever van het Wantijpark zijn over een traject van ca 50 meter al de aan het water groeiende bomen en struiken gekapt en er is ruigtekruidenvegetatie weggehaald. Deze vernietiging is van beperkte omvang. Toch was die wel van belang voor de soort, omdat de Rivierrombout zich vooral in de monding en het begintraject van de Vlij zal ophouden. Stroomopwaarts wordt de bodem van de Vlij langzaam maar zeker ongeschikter voor de Rivierrombout, omdat ook hier het sediment te fijn wordt.

- Illegale baggerwerkzaamheden in de Vlij

In de maanden mei en juni 2006 vonden baggerwerkzaamheden plaats in de Vlij en de Vlijhaven. Daarbij is niet slechts onderhoud gepleegd, maar is er volgens informatie, ingewonnen door de Stichting en meting, ook de vaargeul verbreed. Er is dus **zonder ontheffing en derhalve illegaal gebaggerd**. Het baggeren heeft uiteraard een grote negatieve invloed gehad op het aantal larven van de Rivierrombout dat nog op de bodem van de Vlij is achtergebleven. Het aantal uitgesloten exemplaren in de maanden daarna is daardoor sterk verminderd. Maar vanwege het verdwijnen van larven die wel drie jaar op de bodem verblijven zal er dus ook voor de toekomst een sterke vermindering zijn van uitsluitende exemplaren.

- Woningbouw Plan Tij

Ook vanwege het geschikt maken van de zuidelijke oever van de Vlij voor de bouw van woningen voor Plan Tij is maturatiebiotoop verdwenen. Deze oever was begroeid met geschikte ruigtevegetatie.

Tegenover deze oever ligt de griend van de Noordelijke Vlijoevers. Dit is de zuidelijke oever van het Wantijpark. Hier zijn, over een lengte van zo'n 450 meter, overhangende wilgen en andere begroeiing verwijderd.

Door al deze ingrepen is er in het benedenstroomse deel van de ecologische Wantijzone nauwelijks meer geschikte maturatiebiotoop over. De oever van het Wantij bij Jeugddorp: de Wantijdijk, is nagenoeg ongeschikt doordat er geen brede ruigtekruidenvegetaties en bosschages groeien om te kunnen matureren. Dit geldt ook voor het traject tussen de Beneden Merwede en de Prins Hendrikbrug. Alleen de vooroever van het Wantijpark aan het Wantij biedt nog een geschikte uitsluitbiotoop.

Methode onderzoek

De beste manier om de soort vast te stellen bestaat uit het zoeken van larvenhuidjes. Zeker als ze nog verkleefd zijn met de vegetatie, vormen deze huidjes immers het bewijs dat de soort ter plekke is uitgesloten. Door de aangetroffen huidjes te verzamelen en te tellen kon een schatting van de grootte van de aanwezige populatie gemaakt worden.

Het onderzoek ten westen van de N3, het eindtraject van het Wantij, beperkte zich tot de oever van het Wantij langs de Beekmanstraat, een strandje langs de scheepswerven bij de Maasstraat (tussen Prins Hendrikbrug en Beneden Merwede) en de monding van de Vlij, bij de Zonneheuvel in het Wantijpark. De andere delen van de oever waren ongeschikt.

Ieder gebied werd twee maal bezocht.

Ervaring

In de periode 1999 tot en met 2002 is in de Beneden Merwede, Nieuwe Merwede en het begintraject van het Hollands Diep veel onderzoek (het seizoen rond) gedaan naar het voorkomen en uitsluipgedrag van de Rivierrombout. Dit betreft het meest uitgebreide onderzoek naar het voorkomen en uitsluipgedrag van de Rivierrombout dat tot op heden in Nederland heeft plaatsgevonden.

Resultaten onderzoek

Tijdens onderzoek kon de Rivierrombout op al de geselecteerde gebieden aangetoond worden:

- Er zijn langs de oever van de planlocatie voor de fietsbrug, op de Zonneheuvel, aan de Vlij drie aan de vegetatie verkleefde huidjes geteld en verzameld. Daarnaast is door Bureau Mertens een uitsluipend exemplaar aangetroffen. Theodoor Muusse zag een adult exemplaar aan de Wantijoever bij Jeugdorp. Er zijn hier dus in totaal vier huidjes gevonden en er is minimaal één volwassen dier waargenomen. Aangezien deze locatie slechts ca. 4 maal bezocht is (inclusief bezoek bureau Bilan) en de soort vanaf half juni tot eind augustus uitsluipt, dient dit aantal, om een schatting te kunnen maken van het totale aantal dieren dat hier uitsluipt, met een ruime factor vermenigvuldigd te worden. Ook dient rekening gehouden te worden met het feit dat hier recent (illegale) baggerwerkzaamheden hebben plaatsgevonden wat ongetwijfeld negatieve gevolgen had en heeft voor het aantal dieren in de Vlij. Rekening houdende met deze gegevens zal het voor de monding en het begintraject van de Vlij om een populatie van minstens enkele tientallen dieren gaan.
- Langs het zandstrandje bij de Stadswerven aan de Maasstraat werd slechts één huidje en een volwassen dier waargenomen. Ook de Natuur- en Vogelwacht maakt melding van het voorkomen van de Rivierrombout hier.
- Langs de Wantijoever aan de Staart / Beekmanstraat werden vier losse huidjes gevonden waarvan twee op het enige niet vernietigde stukje oever langs de noordelijke Wantijoever. Voor de Wantijoever langs de Beekmanstraat mag uitgegaan worden van een populatie van **vóór** de vernietigingen van minstens enkele tientallen dieren.

Conclusie en discussie

Door de vernietiging van de brede ruigtevegetaties langs de Staart - welke voor de Libellen van groot belang zijn vanwege de maturatie en voor het jagen op insecten - is veel geschikte biotoop in het benedenstroomse deel van het Wantij verdwenen.

Langs de Zonneheuvel is veel geschikte begroeiing verwijderd. Deze heeft zich wel weer enigszins kunnen herstellen, in tegenstelling tot de Staartoever die in september weer opnieuw werd geklepeld

Ook met het (illegaal) baggeren in de Vlij en met name in de monding zullen waarschijnlijk veel dieren “mee gebaggerd” zijn.

Deze ingrepen zullen zeker negatieve gevolgen hebben voor de Wantijpopulatie. Pas uitgesloten exemplaren, die niet in dichte (zonbeschenen) oevervegetatie kunnen schuilen lopen grote kans gepredeerd te worden door vogels of kleine zoogdieren. Het eindtraject van de ecologische Wantijzone waarin het Wantijpark is gelegen, is de beste biotoop voor de Rivierrombout. Verder stroomopwaarts wordt de biotoop steeds minder geschikt voor de soort omdat het sediment te fijn wordt om zich in te graven. Vrijwel alleen de oever langs het Wantijpark biedt nog een geschikte maturatiebiotoop.

Nalatigheid Gemeente:

Over het voorkomen van de Rivierrombout op het Eiland van Dordt is veel bekend. Juist hier is veel onderzoek gedaan. De Gemeente, maar zeker Waardenburg zijn hier ongetwijfeld van op de hoogte geweest. Er was dus geen enkel excuus om niet voorafgaand aan de werkzaamheden onderzoek te doen en ontheffing aan te vragen.

De Stichting heeft in haar brieven met goede argumentatie aangegeven dat de Rivierrombout vrijwel zeker in het Wantij en de Vlij voorkomt. Toch heeft het Ministerie voor de negatieve optie van Waardenburg gekozen. Waardenburg had ten onrechte beweerd dat het plangebied ongeschikt is voor de Rivierrombout. Deze veronderstelling is inmiddels weerlegd door de Stichting en door bureau Mertens. Ondanks deze wetenschap heeft de Gemeente Dordrecht de enigszins herstelde vegetatie langs de Staart geklepeld en daarmee ernstig aangetast.

Het essentiële belang van ruigtevegetaties voor de soort langs de oevers van de rivieren is bekend. Het op grote schaal vernietigen van ruigtevegetaties is schadelijk voor uitgesloten en rijpende Libellen (Rivierrombout) en dus strafbaar.

De oever langs de Staart dient dus hersteld te worden.

Er is ten onrechte ontheffing verleend voor de planlocatie van de brug.

Ook voor de kapwerkzaamheden en verwijderen overhangende begroeiing aan de noordoever van de Vlij en ook voor de verwijdering van alle vegetatie aan de zuidoever van de Vlij (Plan Tij) had ontheffing moeten worden aangevraagd.

Overige insecten

Ongetwijfeld zullen er vele honderden soorten insecten in het park voorkomen. Het was helaas niet mogelijk om hierover gegevens te achterhalen. Toch mag ervan worden uitgegaan dat hier bijzondere soorten voorkomen van onder meer getijdennatuur en bosbiotopen. Bij de sprinkhanen is het voorkomen van de Boomsprinkhaan binnendijks en de Bramen-sprinkhaan buitendijks noemenswaardig.

Land- en Waterslakken Wantijpark

Slakken:

Om een indruk te krijgen van de voorkomende land- en waterslakken in de buitendijkse delen van het Wantijpark werd verspreid een strooiselmonster van ca. tien liter verzameld. Daarnaast zijn op een aantal plaatsen zichtwaarnemingen voor naaktslakken verricht. De monsters zijn gedroogd, uitgezeefd en uitgezocht. Determinaties zijn uitgevoerd met behulp van een stereomicroscop. Het materiaal zal worden opgenomen in de collectie van het Natuurhistorisch Museum Naturalis (RMNH). Het betreft slechts een beperkt onderzoek waarbij vooral de waterslakken onbelicht blijven. Gericht onderzoek naar deze groep is wenselijk.

Resultaten onderzoek

Vanwege de grote diversiteit aan biotopen heeft het Wantijpark een rijke en bijzondere slakkenfauna. Tijdens een bezoek op 1 april 2006 werden terloops een twintigtal soorten Landslakken gevonden. Tijdens een bezoek in januari werden een aantal monsters meegenomen om verder te determineren. In totaal werden 34 soorten Landslakken en 21 soorten Waterslakken aangetroffen. Zowel het aantal Landslakken als Waterslakken in het Wantijpark is zeker groter, omdat het slechts een beperkt onderzoek van de buitendijkse gebieden betrof. Naar Waterslakken heeft nog geen gericht onderzoek plaatsgevonden.

Bij de **Landslakken** is vooral bijzonder het voorkomen van de Rode Lijstsoorten Dwerg korfslak *Vertigo pygmaea*, Dikke korfslak *Vertigo antivertigo* en Oeverloofslak *Pseudotrichia rubiginosa*.

Het leefgebied van *Pseudotrichia rubiginosa* in Nederland betreft vrijwel uitsluitend de uiterwaarden van de grote rivieren. In het zoetwatergetijdengebied komt de soort op diverse plaatsen nog tamelijk algemeen voor en dan met name langs de Nieuwe- en Oude Maas. Deze gebieden kennen een grote getijdenslag. De Oeverslak heeft hier een min of meer amfibische levenswijze (Boesveld 2005).

Vertigo pygmaea en *Vertigo antivertigo* komen wijd verspreid in Nederland voor en zijn door hun achteruitgang op de Rode Lijst terecht gekomen.

Aan het voorkomen van deze soorten dient daarom waarde gehecht te worden.

Bij de **Waterslakken** werden twee Rode Lijstsoorten aangetroffen het Getijdenslakje *Mercuria confusa* en de Vlakke zwanenmossel *Pseudanodonta complanata*. Voor het Getijdenslakje *Mercuria confusa* ligt 85% van het soortareaal in Nederland, dat daarom een speciale verantwoordelijkheid heeft voor het behoud van de soort.

Voor hun voortbestaan zijn ze afhankelijk van vrij grote tot grote getijdenschommelingen. Na het afsluiten van het Haringvliet en daarmee het wegvallen van het grote getijdenverschil (zie inleiding) is de soort sterk achteruitgegaan. Van de vroeger zo grote populaties in deze gebieden is weinig meer over. Langs de Nieuwe- en Oude Maas, de Noord, het Wantij en de Sliedrechtse Biesbosch komen nog vitale populaties voor.

De Vlakke zwanenmossel is gevoelig voor vervuiling. Hij is voornamelijk gebonden aan grote rivieren. Aan het einde van de jaren zestig was de soort nagenoeg verdwenen uit het

stroomgebied van de Rijn en is daardoor op de Rode Lijst terecht gekomen. Sinds enige tijd laat de Vlakke zwanenmossel weer herstel zien.

Het Getijdenslakje is een kensoort van het Nationale Park de Biesbosch en heeft een I-Status.

Soortlijsten Land- en Waterslakken

Landslakken

0-5	Z	(zeldzaam)
5-25	S	(schaars)
25-125	A	(algemeen)
125-625	T	(talrijk)
>625	ZT	(zeer talrijk)

Soort	Nederlandse naam	voorkomen	Rode lijst
<i>Aegopinella nitidula</i>	Bruine glansslak	s	
<i>Arianta arbustorum</i>	Heesterslak	s	
* <i>Karin circumscriptus</i> sl.	Grauwe wegslak sl.	s	
<i>Arion intermedius</i>	Egelwegslak	s	
* <i>Arion rufus</i> sl	Grote wegslak sl.	s	
* <i>Arion distinctus</i> sl.	Bruine wegslak sl.	s	
<i>Balea biplicata</i>	Grote clausilia	s	
<i>Carychium minimum</i>	Plompe dwergslak	zt	
<i>Carychium tridentatum</i>	Slanke dwergslak	t	
<i>Cecilioides acicula</i>	Blindslakje	z	
<i>Cepaea nemoralis</i>	Gewone tuinslak	a	
<i>Cochlicopa lubrica</i>	Glanzende agaathoren	zt	
<i>Deroceras laeve</i>	Kleine akkerslak	s	
<i>Deroceras panormitanum</i>	Zuidelijke akkerslak	s	
<i>Deroceras reticulatum</i>	Gevlekte akkerslak	s	
<i>Discus rotundatus</i>	Boerenknoopje	zt	
<i>Euconulus alderi</i>	Moerastolslak	a	
<i>Limax maximus</i>	Grote aardslak	z	
<i>Nesovitrea hammonis</i>	Ammonshorentje	z	
<i>Oxychilus cellarius</i>	Kelderglansslak	s	
<i>Oxychilus draparnaudi</i>	Grote glansslak	a	
<i>Oxyloma spec.</i>	Barnsteenslak spec.	z	
<i>Pseudotrichia rubiginosa</i>	Oeverloofslak	a	x
<i>Punctum pygmaeum</i>	Dwergpuntje	zt	

Succinea putris	Gewone barnsteenslak	z	
Trichia hispida	Behaarde slak	t	
Vallonia costata	Geribde jachthorenslak	t	
Vallonia excentrica	Scheve jachthorenslak	z	
Vallonia pulchella	Fraaie jachthorenslak	zt	
Vertigo antivertigo	Moeras korfslak	s	x
Vertigo pygmaea	Dwerg korfslak	s	x
Vitrea contracta	Kleine kristalslak	a	
Vitrea crystallina	Gewone kristalslak	zt	
Zonitoides nitidus	Donkere glansslak	a	

Waterslakken (soortlijst incompleet)

Soort	Nederlandse naam	aantal	Rode Lijst
Ancylus fluviatilis	Frygische muts	2	
Anisus leucostoma	Geronde schijfhoren	53	
Anisus vortex	Draaikolk schijfhoren	6	
Anodonta anatina	Vijvermossel	14	
Bithynia tentaculata	Grote diepslak	10	
Corbicula fluminalis	Toegeknepen korfmossel	3	
Corbicula fluminea	Aziatische korfmossel	37	
Dreissena polymorpha	Driehoeksmossel	27	
Radix peregra/ovata-groep	Ovale / Begroeide poelslak-groep	51	
Galba truncatula	Leverbotslak	19	
Mercuria confusa	Getijdenslak	26	x
Pisidium spec.	Erwtenmossel soort	1	
Planorbis planorbis	Gewone schijfhorenslak	3	
Potamopyrgus antipodarum	Jenkins waterhoren	29	
Pseudanodonta complanata	Platte zwanenmossel	1	x
Sphaerium corneum	Gewone hoornschaal	4	
Stagnicola palustris-complex	Moeraspoelslak-complex	2	
Unio pictorum	Schildersmossel	12	
Unio tumidus	Bolle stroommossel	9	
Valvata cristata	Platte pluimdrager	7	
Viviparus viviparus	Stompe moeraslak	2	

-*Arion circumscriptus* en *Arion silvaticus* zijn alleen door anatomisch onderzoek met zekerheid van elkaar te onderscheiden. Dit heeft niet plaatsgevonden waardoor niet zeker is om welke van deze soorten het gaat. Uiterlijke kenmerken van de waargenomen exemplaren duiden op *A.circumscriptus*.

- *Arion distinctus* en *Arion hortensis* zijn alleen door anatomisch onderzoek met zekerheid van elkaar te onderscheiden. Dit heeft niet plaatsgevonden waardoor niet zeker is om welke soort het gaat. Uiterlijke kenmerken en de kleur van de pigmentkorrels (bruin) van de waargenomen dieren duiden op *A.distinctus*.

- Sinds enkele jaren is *Arion lusitanicus* in Nederland bekend. Deze soort rukt op naar het noorden en is mogelijk ook in Zuid-Holland aanwezig. De soort is alleen met anatomisch onderzoek van *Arion rufus* te onderscheiden. Hierdoor is niet met zekerheid te zeggen welke van de twee soorten het betreft.

- Het is nog niet helemaal duidelijk of *R. peregra* als variabele soort beschouwd moet worden of als een soort naast *R. ovata*.

- Het genus *Stagnicola* bevat een aantal soorten die aan de hand van de schelpen moeilijk te onderscheiden zijn. Daarom worden ze in Europa onder de meest bekende naam samengevat als het *Stagnicola palustris* complex.

Kenmerken van de gevonden huisjes duiden op *Lymnaea stagnicola*.

Planten Wantijpark en oevers van het Wantij en de Vlij: **met nadruk op Spindotteronderzoek** **en Mossen**

Inleiding

Er heeft nog geen gerichte inventarisatie plaatsgevonden van planten. Vanwege de grote diversiteit aan biotopen in het **Wantijpark**, komen er hier naar schatting tussen de 150 en 200 soorten wilde planten, bomen en struiken voor. Hieronder zullen zich zeker zeldzame en bijzondere soorten bevinden.

Tijdens veldbezoeken voor andere disciplines werden er (landelijk gezien) bijzondere moerasplanten zoals Moeraskruiskruid, Bittere veldkers, Rivierhelmkruid en Witte waterkers gevonden.

In het plangebied van de fietsbrug, de zogenoemde Zonneheuvel, werden Ruigklokje en Grote kaardenbol aangetroffen.

Alleen de verspreiding van de beschermde Spindotter in het hele gebied en het Ruigklokje op de Zonneheuvel is in kaart gebracht.

Zie ook het rapport van de Stichting over de ecologische Wantijzone.

De brede **noordoever van het Wantij op de Staart** bestond vooral uit moerassige natuur met in diverse stadia verkerende getijdenvegetaties. Zo groeide hier vegetatie die tot de wilgenvloedstruwelen en –bossen behoren en daarnaast ook (getijde) rietruigten en bramenstruwelen. Kenmerkende soorten die hier groeiden waren ondermeer Bittere veldkers, Moeraskruiskruid, Witte waterkers en natuurlijk Spindotter. Het betrof waardevolle bijzondere getijdennatuur! Extra waardevol omdat er tientallen jaren niet of nauwelijks onderhoud plaatsvond. En toen er dan uiteindelijk door de gemeente Dordrecht onderhoud werd gepleegd, bleek dat onderhoud en vernietiging van een waardevolle biotoop in dit geval synoniem waren.

Beschermde Flora

De gemeente Dordrecht concludeert dat op grond van de aanwezige voedselrijke vegetatie geen andere beschermde soorten dan de Spindotter kunnen voorkomen in het Wantijgebied. Op de Zonneheuvel, aan de monding van de Vlij en de oevers van het Wantij komen meerdere vegetatietypen voor en niet één zoals de gemeente stelt.

In tweede instantie kunnen op dergelijke voedselrijke gronden wel degelijk andere beschermde soorten dan de Spindotterbloem voorkomen. Ondanks de vernietiging van de vegetatie op de Zonneheuvel heeft de Stichting immers aangetoond dat er meerdere beschermde soorten (Ruigklokje en Grote kaardenbol) in het plangebied voorkomen.

De gemeente heeft voor het opentrekken van de bodem van de Zonneheuvel geen onderzoek naar mogelijk voorkomende beschermde planten laten doen en heeft hiermee de Flora- en faunawet overtreden. Ditzelfde geldt voor de verwijdering van de vegetatie op de noordelijke Wantijoevers op de Staart, de kap van bomen op de noordelijke Vlijoevers ten zuiden van het Wantijpark en de vernietigingen in Jeugdorp en op het voormalig Enecoterrein van Stadswerven.

Een aantal beschermde planten die op het Eiland van Dordrecht zijn waargenomen op voedselrijke bodem zijn: Keverorchis, Rietorchis, Brede wespenorchis, Lange ereprijs, Grasklokje.

Verder zijn er tal van Rode Lijstsoorten en bijzondere soorten die gezien de gunstige ligging van het park aanwezig kunnen zijn.

Voor dergelijke soorten geldt zorgplicht.

Spindotter

Spindotterbloem in eindtraject ecologische Wantijzone en Wantijpark

Beschrijving soort

De Spindotterbloem *Caltha palustris subsp. araneosa* is een zeldzame ondersoort van de gewone Dotterbloem *Caltha palustris subsp. Palustris*. Deze plant groeit in gebieden waar het water aan sterke verticale bewegingen onderhevig is. Het voorkomen van de Spindotterbloem is daarom vrijwel geheel beperkt tot het zoetwatergetijdengebied.

De Spindotterbloem is een stuk forser dan de gewone dotterbloem en heeft een ijlere habitus (groeivorm). In de oksel van de bladeren ontstaan gedurende het groeiseizoen de spinvormige kluwens waaraan de plant zijn naam te danken heeft. Deze dotterspinnen zijn feitelijk jonge planten (klonen). Bij het afsterven van de “moederplanten” komen ze vrij en kunnen zich ter plaatse of, door en met het water verplaatst, elders vestigen.

De kans op overleven van Dotterbloemkiemplantjes in de zeer dynamische zoetwater getijdengebieden is vrijwel nihil. Het vormen van dotterbloemspinnen is een oplossing voor dit probleem.

Door het wegvallen van het grote getijdenverschil in de Brabantse en Dordtse Biesbosch en het Hollands Diep is de soort veel zeldzamer geworden (zie inleiding). Ook het verdwijnen van de Rietsnijderscultuur speelt een rol in de achteruitgang van de soort.

Door deze achteruitgang is de soort op de Nederlandse Rode Lijst terecht gekomen.

Omdat het gaat om een plant met een zeer beperkt verspreidingsgebied, waarin Nederland het centrum vormt, verdienen instandhouding en herstel van de populatie de allerhoogste prioriteit!

Leefgebied Spindotter onder druk

Momenteel staat het benedenstroomse traject van de ecologische Wantijzone sterk onder druk waardoor op meerdere plaatsen het leefgebied van de Spindotterbloem vernietigd is. Het betreft de volgende locaties en vernietigingen:

De Staart (noordelijke Wantijoever)

Langs de noordelijke Wantijoever ten westen van de N3, is over een lengte van ca 400 meter, met een breedte van 10 tot 40 meter, al de vegetatie verwijderd, de bodem omgewerkt en de oever aangevuld met grond. Er is een grondlaag met een dikte tot ca 1 meter aangebracht, waardoor de oever niet meer onder water komt te staan.

Het bijzondere karakter is hierdoor verloren gegaan, alsmede de karakteristieke, bijzondere en beschermde flora en fauna waaronder ook populaties van de Spindotterbloem.

Noordoever Vlij

Aan de Noordelijke Vlijoever zijn over vrijwel de gehele lengte (450 meter) van de oever ca. honderd aan het water groeiende (struik)wilgen illegaal gekapt. Vele stammen en takken zijn in deze griendachtige biotoop boven op Spindotterpopulaties gedumpt. De groei van vele Spindotterplanten wordt door de grote hoeveelheid stammen belemmerd. Het is het enige buitendijkse gebied in het Wantijpark waar de soort frequent voorkwam. Deze oever met een griendachtige biotoop, bood vanwege zijn gunstige lage ligging, een karakteristieke biotoop

voor de Spindotter. Aan de zuidoever van de Vlij worden momenteel huizen gebouwd. Ook hier is inmiddels (met ontheffing) de Spindotterbiotoop verdwenen.

Locatie fietsbrug, oostoever Wantij

Op de planlocatie van de fietsbrug is over een lengte van ongeveer 50 meter oever vegetatie verwijderd. Uit inventarisatiegegevens van het Natuur Wetenschappelijk Centrum (NWC) Dordrecht blijkt dat de soort hier verspreid voorkwam.

Eerder onderzoek

In 2004 is op verzoek van de gemeente Dordrecht door het NWC Dordrecht advies uitgebracht in het kader van de Flora- en faunawet voor het plangebied van de fietsbrug, de Zonneheuvel in het Wantijpark. Er werd geconcludeerd dat er ontheffing aangevraagd moest worden. Dit op basis van het voorkomen van de soort in de ecologische Wantijzone en de geschiktheid van de Zonneheuvel.

In 2005 is er in het plangebied voor de fietsbrug door het NWC Dordrecht onderzoek gedaan naar het voorkomen van de Spindotter. Verspreid voorkomen van de soort werd in het **gehele (deel van het) plangebied vastgesteld!!**

In 2005 werd vreemd genoeg tegenstrijdig gesteld dat er geen ontheffing aangevraagd hoefde te worden!

De bewering van onderzoeksbureau Waardenburg dat er voor de kap van de bomen op 21 maart 2006 serieus gezocht zou zijn naar beschermde planten, inclusief de Spindotter is eenvoudig te weerleggen.

Arno Boesveld heeft dat in z'n schrijven van 1 augustus 2006 aan het Ministerie uiteengezet. Kort samengevat zegt hij het volgende:

Waardenburg heeft in januari een bezoek gebracht aan de locatie van de Zonneheuvel. Als er toen naar beschermde planten is gezocht zouden die moeilijk of niet te vinden zijn geweest: het was midden in de winter. Zeker zou de Spindotter zijn gemist omdat deze nog in vegetatieve toestand bevond en tussen de ruige vegetatie bijna onmogelijk was aan te tonen. Waardenburg kan dus niet, achteraf, concluderen dat er geen Spindotter voorkwam. In maart werd door Waardenburg inspectie van boomholten uitgevoerd, vlak vóór het kappen van de bomen en het gelijktijdig verwijderen van de vegetatie langs de oever in het plangebied. Er is (een dubieuze) inspectie geweest van holten in de bomen. Uit niets blijkt dat er gezocht is naar beschermde planten. Boomholteninspectie is wat anders dan inventarisatie van aanwezige planten! Het is dan ook onjuist om, achteraf te beweren dat er gezocht is naar beschermde planten, zoals de Spindotter. Deze was dan gevonden zoals blijkt uit de pas later ontdekte, tot 12 juli 2006 achtergehouden rapporten van het NWC. Had Waardenburg wel serieus gezocht dan was zeker het **Ruigklokje** gevonden, dat de onderzoekers van de Stichting zelfs na de werkzaamheden nog aantreffen in het Plangebied.

Methode onderzoek

In 2006 werden in het Wantijpark en de vernietigde oever langs het Wantij aan de Staart / Beekmanstraat waarnemingen gedaan naar het voorkomen van de Spindotter. Het onderzoeksgebied is hierbij opgedeeld in vijf deelgebieden.

Per deelgebied is het voorkomen bepaald. Het gebied is als volgt ingedeeld:

- a. De noordoever van het Wantijpark langs het Wantij, het gors.
- b. De oever langs de oostzijde van het Wantijpark, de rietruigte.
- c. De noordoever van de Vlij, aan de zuidzijde van het Wantijpark, de griend.
- d. Planlocatie Fietsbrug (Zonneheuvel) langs de Vlij aan de oostzijde van het Wantijpark.
- e. De noordoever van het Wantij, de vernietigde oevers langs de Beekmanstraat, de Staart;

Bij het bepalen van de abundantie zijn de volgende codes gebruikt:

A= abundant.	(talrijk)
F= frequent.	(algemeen)
O= occasional.	(zo hier en daar, verspreid)
R= rare.	(zeldzaam)
L= local	(plaatselijk)
N= none	(geen)

Resultaten onderzoek

Gebied a, het gors aan de noordoever van het Wantijpark, de soort komt hier slechts plaatselijk voor en is zeldzaam, L, R.

Gebied b, de rietruigte langs de oostoever van het Wantijpark, de soort komt verspreid voor met plaatselijk zeer forse exemplaren, O.

Gebied c, het griend aan de zuidoever van het Wantijpark, de soort komt verspreid voor, op een aantal plaatsen is de soort algemeen, O, F.

Gebied d, langs de Vlij oever van de Zonneheuvel, planlocatie van de fietsbrug, het voorkomen van de Spindotterbloem kon niet (meer) worden vastgesteld, N.

Gebied e, de vernietigde noordoever van het Wantij (Beekmanstraat, Staart), ondanks vernietiging **werd nog één groeiplaats aangetroffen**, dus zeldzaam, R.

Toelichting bij e: Een klein gedeelte van de laaggelegen oever aan de Staart werd 'vergeten' bij de vernietigende werkzaamheden: daar werd de Spindotter nog aangetroffen!

Conclusie en discussie

Behalve op de Zonneheuvel, kon het voorkomen van de Spindotterbloem in al de deelgebieden tijdens onderzoek door de Stichting nog steeds vastgesteld worden.

In 2004 en 2005 tijdens de onderzoeken van het NWC, werd de soort in het **plangebied** van de fietsbrug nog verspreid voorkomend waargenomen.

De soort is dus bij het verwijderen van de vegetatie op de Zonneheuvel en langs de oever van de Vlij verdwenen.

De bewering van Bureau Waardenburg dat uit onderzoek vóór deze vernietiging wordt geconcludeerd dat de Spindotter daar niet voorkwam, is volstrekt onjuist. Dat is hierboven uiteengezet.

-De grootse groeiplaatsen zijn aangetroffen in de griendachtige biotoop aan de Noordzijde van de Vlij, hier kwam de soort op een aantal plaatsen nog algemeen voor. Het voorkomen is plaatselijk sterk verminderd, doordat er na grootschalige kapwerkzaamheden takken en stammen in de griend zijn gedumpt. Deze hebben een verstikkende werking op de groei van de planten.

-Ondanks de vernietiging van de vegetatie langs de oever van het Wantij ter hoogte van de Beekmanstraat en het opbrengen van grond (Een laag tot wel een meter dik!) werd toch nog een groeiplaats van één Spindotter vastgesteld: Op wonderlijke wijze zijn de vernietigende werkzaamheden niet helemaal succesvol geweest. Dit kleine stukje was men vergeten. Helaas is er in september 2006 wederom geklepeld, terwijl zowel de Gemeente Dordrecht, Dienst Regelingen van LNV, als de AID op de hoogte waren van het feit dat er nog een groeiplaats van de Spindotter in dit oevergedeelte was. Na commentaar van de Stichting hierover bij de Gemeente werd verklaard dat deze klepelactie op een vergissing zou berusten.

Het was bekend* dat de soort juist in de Sliedrechtse Biesbosch en langs het Wantij algemeen is. Er is voor de gemeente ook wat dat betreft geen excuus voor deze vernietiging. Tevens blijkt uit de verslagen van het NWC van 2004 en 2005 dat de Spindotterbloem zowel in de ecologische Wantijzone voorkomt en in het **plangebied** van het Vissertje, verder stroomopwaarts, als van het Wantijpark, meer stroomafwaarts. Het ligt dan toch wel heel erg voor de hand, dat de soort ook in het ertussen gelegen traject aan de Staart, voorkomt. Zeker wanneer het een oever betreft met moerassige biotopen. Men is kennelijk zeer hardleers daar de melding van de Stichting, die ook de gemeente heeft bereikt, dat hier Spindotterpopulaties voorkwamen, geen enkel effect heeft gehad. De gemeente heeft in september wederom de oevervegetatie geklepeld.

Ook hier is de conclusie is dat er onderzoek had moeten plaatsvinden en ontheffing had moeten worden aangevraagd. Het is bijna niet mogelijk dat die verleend zou zijn! Er dient herstel plaats te vinden.

Zie voor discussie met Ministerie LNV in bijlage van 1 augustus 2006 “reactie Arno Boesveld op brief Ministerie LNV aan gemeente van 18 juli 2006”. De discussie handelt over wel of geen Spindotters in het plangebied vóór de ingreep van de Gemeente.

* In de periode 1994 tot 1998 werden door de Natuur- en Vogelwacht zowel de noordoever als de zuidoever van het Wantij geïnventariseerd op het voorkomen van bijzondere soorten en kensoorten. Op deze oever was de Spindotter in ruime mate aanwezig!

Mossen

Dankzij het vochtige microklimaat dat in het park heerst, en de ecologische verbinding met de Biesbosch, is het park rijk aan epifytische mossen.

Tijdens een kort bezoek van Arno Boesveld aan het park, 1 april 2006, ter hoogte van de Zonneheuvel, werden terloops Rode Lijstsoorten als Vliermos *Cryphaea heteromalla*, Slanke haarmuts *Orthotrichum tenellum*, Broedkorrel haarmuts *Orthotrichum lyellii*, Kleine haarmuts *Orthotrichum stramineum*, Knots kroesmos *Ulota bruchii* *Ulota crispa*, Bleek boomvorkje *Metzgeria furcata* en Helmrostmoss *Frullania dilatata* genoteerd.

Er zullen zeker meer soorten van de Rode Lijst te vinden zijn. Te denken valt aan diverse soorten van het geslacht *Orthotrichum*, *Ulota* en *Tortula*.

Vooraf in de buitendijkse delen worden bijzondere soorten verwacht.

Een soort van de Europese Habitatrichtlijn waarvoor een geschikte biotoop aanwezig is, is de *Orthotrichum rogeri*.

Met name de in het intergetijdengebied aanwezige struikwilgen bieden veel geschikt substraat. De dichtstbijzijnde vindplaats ligt in de Huiswaard in de Sliedrechtse Biesbosch. Via het water en de lucht kunnen de lichte sporen getransporteerd worden en hier terecht komen. Het is aannemelijk dat de soort op meer plekken in de Sliedrechtse Biesbosch en aangrenzende gebieden voorkomt. Vanwege het geringe formaat is de soort eenvoudig over het hoofd te zien.

Een andere bijzondere mossoort die hier gezien de situering van het park en de aanwezigheid van een geschikte biotoop voor kan komen is *Timmia megapoletana*.

De soort is voor Nederland typisch voor het intergetijdengebied en is alleen bekend van de Sliedrechtse Biesbosch. Vanwege zijn zeldzaamheid in Europa en Nederland en zijn biotoopvoorkeur verdient deze mossoort een habitatstatus.

Uitgebreid onderzoek is daarom wenselijk.

Bomen in het Wantijpark

Wordt nog toegevoegd.